

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุดประชาชนอำเภอในเขตภาคตะวันออก” มีสาระสำคัญแบ่งออกเป็น 5 หัวข้อดังนี้

1. การอ่านและการส่งเสริมการอ่าน
2. กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน
3. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุดประชาชน
4. ห้องสมุดประชาชนอำเภอในเขตภาคตะวันออก
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การอ่านและการส่งเสริมการอ่าน

1.1 ความหมายของการอ่าน

คำว่า อ่าน เป็นคำกริยา แปลว่า ว่าตามตัวหนังสือ สังเกตหรือพิจารณาดูเพื่อให้เข้าใจ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 : 1364) นอกจากนี้ มีผู้ให้ความหมายของการอ่าน คือ

ดวงพร พวงเพชร (2541 : 11) ให้ความหมายว่า หมายถึง การแปลความหมายของตัวอักษรออกมาเป็นถ้อยคำและความคิด แล้วนำเอาความคิดนั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ตัวอักษรเป็นเพียงเครื่องหมายแทนคำพูด และคำพูดก็เป็นเสียงที่ใช้แทนของจริงอีกทอดหนึ่ง ดังนั้น หัวใจของการอ่านจึงอยู่ที่การเข้าใจความหมายของคำที่ปรากฏอยู่ในข้อความ

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542 : 2) เห็นว่าการอ่าน หมายถึง ความเข้าใจในสัญลักษณ์ เครื่องหมาย รูปภาพ ตัวอักษร คำและข้อความที่พิมพ์หรือเขียนขึ้นมา

Harris and Smith (1980 : 14) กล่าวว่า การอ่าน เป็นรูปแบบการสื่อความหมายเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดและความรู้ระหว่างผู้เขียนและผู้อ่าน ผู้เขียนจะแสดงความคิดของตนเป็นภาษาเขียน มีลักษณะท่วงทำนองแตกต่างกันไป ผู้อ่านต้องพยายามทำความเข้าใจความหมายของข้อความที่อ่าน และสามารถในการรับรู้ความหมายของสิ่งที่อ่านขึ้นอยู่กับการประสบการณ์ของผู้อ่านด้วย

Bush and Huebner (1992 : 3-6) ให้คำจำกัดความว่า การอ่าน เป็น กระบวนการทางความคิดที่ผู้อ่านออกเสียงตามตัวอักษรหรือสัญลักษณ์ที่พบเห็น แต่ถ้าไม่เข้าใจ ความหมายของอักษรหรือสัญลักษณ์ที่อ่านก็นับว่าอ่านไม่เป็น ดังนั้น ผู้อ่านเป็นหรือผู้ที่สามารถ เข้าใจความหมายของตัวอักษรหรือสัญลักษณ์และเข้าใจเนื้อเรื่องอย่างแท้จริงนั้นจะต้องอาศัย ความคิดจากประสบการณ์เดิมมาก่อน

สรุปได้ว่าการอ่าน หมายถึง การแปลความหมายของตัวอักษรหรือสัญลักษณ์ มาเป็นถ้อยคำและความคิดเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องที่อ่าน และความสามารถในการรับรู้ ความหมายของสิ่งที่อ่านขึ้นอยู่กับการประสบการณ์เดิมของผู้อ่านด้วย

1.2 ความสำคัญของการอ่าน

จินตนา ทาสระ (2530 : 14) กล่าวว่า การอ่านมีคุณค่าสำคัญคือ

1. การอ่านช่วยส่งเสริมบุคลิกภาพ เพราะการอ่านทำให้มีความรู้ มีการตัดสินใจ ที่ดีและเข้าใจความคิดของผู้อื่น จึงทำให้มีการแสดงออกที่เหมาะสม

2. การอ่านช่วยให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

3. การอ่านช่วยผ่อนคลายความเครียด พัฒนาอารมณ์และช่วยสนองความต้องการทางด้านจิตใจด้วย

4. การอ่านทำให้ได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ

5. การอ่านเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ บุคคลที่ประสบ ความสำเร็จในชีวิตมักจะเป็นบุคคลที่เป็นนักอ่านมาก่อนทั้งสิ้น การอ่านหนังสือมาแล้วมากมายจะทำให้เกิดความรู้ที่กว้างขวาง ความรู้ที่ได้จะช่วยให้การประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตประจำวัน ประสบผลสำเร็จ

จินตนา ไบกาชฎี (2534 : 57-58) กล่าวว่า การอ่านเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนา ความเจริญของงานทางสมองและสติปัญญา การอ่านเป็นปฏิกิริยาที่ดีที่บำรุงสมองให้เจริญวัย พลอย พาให้สติปัญญาของงานไปในทางที่ถูกต้อง มีเหตุผล ขณะอ่านสมองจะทำงานตลอดเวลา การอ่าน จึงช่วยให้คนคิดเป็น การอ่านถือเป็นการพักผ่อนที่มีคุณภาพ ทำให้ชีวิตมีรสชาติและสีสันเพิ่มขึ้น

ถวัลย์ มาศจรัส (2535 : 10) กล่าวว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 รัฐบาลให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาคนเป็นหลัก โดยยึดหลักการที่ว่า การพัฒนา สิ่งใดก็ตามจะต้องเริ่มต้นที่การพัฒนาคนเป็นเบื้องต้น การพัฒนาคนให้มีคุณภาพสูงนั้น จะต้องใช้ กระบวนการทางการศึกษาเป็นหลัก คนที่ได้รับการศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อมเท่านั้นจึงจะเป็นผู้ที่ คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างชาญฉลาด และคนที่ฉลาดนั้นจะต้องเป็นคนที่อ่าน หนังสือมากเป็นพิเศษ เพราะการอ่านเป็นการสั่งสมความรู้ความคิด และประสบการณ์ต่างๆ ทำให้

เกิดมุมมองใหม่ในการพัฒนาความรู้ ความคิด และประสบการณ์เหล่านั้นให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติได้ดีที่สุด

จวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542 : 1-2) กล่าวว่า การอ่านมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต และช่วยสนองความอยากรู้อยากเห็นอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ได้ ทุกเรื่อง ซึ่งมีอยู่ในทรัพยากรสารสนเทศทุกประเภท โดยเฉพาะความอยากรู้ข้อมูล ข่าวสารต่างๆ ซึ่ง ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่ได้รับจากการอ่านสามารถนำไปใช้เพื่อเป็นประโยชน์ เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาตนเองทั้งด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ ครอบครัวย การดำเนินชีวิตประจำวัน สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และนำไปใช้ในการพัฒนาสังคมอันจะทำให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้า

จากความสำคัญของการอ่านที่นักวิชาการได้กล่าวไว้ สรุปได้ว่า การอ่านมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนโต และจนกระทั่งถึงวัยชรา การอ่านทำให้รู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ทั่วโลก ช่วยให้เกิดสติปัญญา เพิ่มพูนประสบการณ์ ช่วยในการปรับตัวให้เข้ากับสังคม ส่งเสริมบุคลิกภาพ ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ช่วยผ่อนคลายความเครียด และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

1.3 การส่งเสริมการอ่าน

สุขุม เฉลยทรัพย์ (2531 : 229-231) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายการส่งเสริมการอ่านมี 4 ประการ คือ

1. เพื่อป้องกันการลืมนหนังสือ เนื่องจากเมื่อจบการศึกษาแล้วหากไม่มีโอกาสได้อ่านหนังสือเลยอาจทำให้เกิดปัญหาการลืมนหนังสือและไม่สามารถอ่านได้อีก
2. เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้เพิ่งอ่านหนังสือออก เพราะการได้อ่านบ่อย ๆ จะช่วยให้ผู้อ่านมั่นใจและไม่ทอดทิ้งที่จะฝึกอ่าน
3. เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนสนใจการอ่านมากขึ้น เนื่องจากในปัจจุบันมีสื่อหลากหลาย เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น ได้แย่งเวลาจากการอ่านหนังสือไป ทำให้ประชาชนอ่านหนังสือน้อยลง
4. เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน โดยช่วยส่งเสริมให้อ่านตำรา เอกสารประกอบการเรียน แบบเรียนและหนังสืออ่านเพิ่มเติม มุ่งให้เป็นผู้ที่มิใช่นิสัยรักการอ่านและการศึกษาค้นคว้า
5. เพื่อปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน ซึ่งนิสัยรักการอ่าน เป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของการส่งเสริมการอ่าน เพราะในสังคมปัจจุบันการอ่านเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการแสวงหาความรู้ของผู้อ่าน ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินชีวิตของเขาสมบูรณ์และมีค่ายิ่งขึ้น

ถวัลย์ มาสจรัส (2533 : 27-28) กล่าวถึงข้อเสนอแนะขององค์การ UNESCO ว่าด้วยการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านไว้ดังนี้

1. การปลูกฝังให้เกิดการรักหนังสือ
 - 1.1 สร้างครู อบรมให้ครูรักการอ่าน
 - 1.2 ตั้งชมรมการอ่าน
 - 1.3 แลกหนังสือพิมพ์
 - 1.4 มอบหนังสือเป็นรางวัล
 - 1.5 รักษาและพัฒนาทักษะการอ่านให้ดียิ่งขึ้น
2. หาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับหนังสือและการอ่าน
 - 2.1 ศึกษาลักษณะนิสัยของผู้อ่าน
 - 2.2 ศึกษาผู้เรียนว่าอะไรคือแรงกระตุ้นให้เกิดความต้องการที่จะอ่าน
 - 2.3 ส่งเสริมการวิจัยในกระบวนการรักหนังสือ เยี่ยมสำนักพิมพ์
3. นำหนังสือสู่ประชาชน
 - 3.1 จัดนิทรรศการในโรงเรียนเกี่ยวกับผู้เขียน ตัวละครหรือแนวคิด และจัดให้มีการวิพากษ์วิจารณ์
 - 3.2 รวบรวมผลงานเขียน แปล ที่เกี่ยวข้องกับรายวิชาในห้องสมุด
 - 3.3 ส่งเสริมการผลิตและแจกเอกสารที่มีประโยชน์ เช่น สุขภาพ เกษตร
 - 3.4 จัดทำหนังสือพิมพ์และวารสาร

ศรีรัตน์ เจริญกลิ่นจันทร์ (2536 : 36) กล่าวว่า นิสัยรักการอ่าน หมายถึง การฝึกใฝ่รู้ใฝ่เรียน แต่การอ่านและอ่านจนเคยชิน อ่านจนเป็นนิสัย แม้บางครั้งมีปัญหาและอุปสรรคในการอ่านก็ไม่ย่อท้อ คนที่มีนิสัยรักการอ่านย่อมอ่านทุกอย่างที่เป็นวัสดุสำหรับการอ่าน เช่น หนังสือ สิ่งพิมพ์อื่น ๆ ป้ายประชาสัมพันธ์ หรือกระดานห่อของ อ่านได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา ทุกโอกาส โดยไม่ปล่อยเวลาว่างไปกับกิจกรรมอื่นนอกจากการอ่าน ดังนั้น นิสัยรักการอ่าน จึงหมายถึง นิสัยที่จะอ่านอย่างสม่ำเสมอโดยไม่จำกัดเวลา สถานที่ รูปแบบ และเนื้อหาของสิ่งที่อ่าน

วิชา ทรวงแสง (2543 : 13) เสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนานิสัยการอ่านและแนวทางส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ว่ากระบวนการพัฒนานิสัยการอ่านต้องใช้เวลาต่อเนื่องยาวนาน ทั้งในและนอกเวลาเรียน ในการแนะนำต้องแสดงออกด้วยความรัก ความเมตตา เอื้ออาทร จริงใจ ไม่ใช่วิธีเคร่งครัด เข้มงวด ควบคุม เผด็จการลงโทษทั้งวาจาและทางกาย จึงจะประสบผลอย่างถาวร ในการประเมินอาจใช้วิธีสังเกตว่าเมื่อผู้เรียนอยู่ในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องจะตอบสนองในทางที่ดีอย่างคงเส้นคงวาเป็นอัตโนมัติโดยไม่ต้องมีใครสั่ง

สรุปได้ว่า การส่งเสริมการอ่าน มีความสำคัญเพราะการอ่านมีใช้ทักษะที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่ต้องอาศัยการส่งเสริมกระตุ้นและจูงใจให้เกิดความอยากรู้อยากอ่านจนเป็นนิสัยและจะต้องส่งเสริมสนับสนุนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องจนเกิดนิสัยรักการอ่านและรู้จักแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองตลอดชีวิต

1.4 จิตวิทยาการอ่าน

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542: 37-41) ได้กล่าวถึงจิตวิทยาการอ่านไว้ว่า การนำจิตวิทยามาใช้ในการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมและประสบการณ์ของมนุษย์ ช่วยให้การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านให้เด็กและผู้ใหญ่ประสบผลสำเร็จ ดึงดูดความสนใจจนทำให้มีนิสัยรักการอ่านนั้น ผู้จัดทำกิจกรรมควรได้ศึกษาจิตวิทยาในด้านต่างๆ ได้แก่ ความพร้อม ความสนใจ และความต้องการของวัยเด็ก วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ เพื่อเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้อ่านแต่ละวัยซึ่งมีความพร้อม ความสนใจ และความต้องการแตกต่างกัน

1.4.1 ความสำคัญของจิตวิทยาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

จากการศึกษาทางจิตวิทยาพบว่า ความสนใจและความต้องการในการอ่านของผู้อ่านแต่ละเพศและแต่ละวัยแตกต่างกัน นอกจากนั้นความสามารถในการอ่านของผู้อ่านแต่ละวัยก็แตกต่างกันด้วยเช่นเดียวกัน แต่ความสามารถในการอ่านนั้นสามารถฝึกฝนได้เมื่อเกิดความพร้อม เพราะการอ่านเป็นทักษะอย่างหนึ่ง การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่ดีควรจะให้เหมาะสมกับวัย ความรู้ และประสบการณ์ของผู้อ่าน และเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนการมีสิ่งเร้าตามหลักของทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นแรงจูงใจ หรือกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความพึงพอใจ สนใจอยากเข้าร่วมกิจกรรมการอ่านด้วยความเต็มใจของตนเอง โดยไม่เป็นการถูกบังคับจะทำให้ผู้อ่านได้รับความสำราญใจ เกิดความสนุกสนานและความเพลิดเพลิน และขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน มีการเร้าทางภาษา และเร้าจักษุประสาทให้เกิดความตื่นเต้น ทำให้ผู้อ่านเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้น การเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอจะทำให้ผู้อ่านมีความสามารถในการอ่านมากขึ้น

1.4.2 ประโยชน์ของการเรียนรู้จิตวิทยาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

1) ช่วยให้รู้จักเลือกกิจกรรมที่สนองความต้องการให้เหมาะสมกับผู้อ่านในแต่ละวัย เช่น กิจกรรมการแข่งขัน และการประกวดต่าง ๆ ซึ่งทางจิตวิทยาถือว่า กิจกรรมเป็นการจูงใจ (Motivation) และการแข่งขันเป็นสิ่งเร้า (Stimulation) และยังมีรางวัลเป็นสิ่งล่อ (Incentive) กิจกรรมการแข่งขันจะช่วยให้พัฒนาการอ่านได้เป็นอย่างดี การแข่งขันซึ่งมีหลายแบบ เช่น การแข่งขันระหว่างผู้เรียนทั้งหมด การแข่งขันระหว่างกลุ่ม กลุ่มต่อกลุ่ม และการแข่งขันกับตนเอง ซึ่งเป็นการแข่งขันกับผลงาน ผลการอ่านของตนเอง การเปรียบเทียบผลการอ่านของตนเองทำให้

ผลการอ่านในปัจจุบันดีกว่าในอดีต เป็นการช่วยพัฒนาการอ่านของตนเองให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ การแข่งขันกับตนเองนี้เป็นการแข่งขันที่ดี และเป็นการส่งเสริมสุขภาพจิตด้วย กฤษณา ศักดิ์ศรี (2530 : 149) กล่าวว่า “นักจิตวิทยาพบว่า เด็กอนุบาลยังไม่มีความตื่นตัวในเรื่องการแข่งขัน จะเริ่มสนใจแข่งขันเมื่อขึ้นชั้นประถม และจะเพิ่มขึ้นตามวัย สำหรับนิสิตนักศึกษาระดับอุดมศึกษานั้น พอใจที่จะทำงานเพื่อตนเองมากกว่าที่จะทำงานร่วมกับคนอื่น”

2) ช่วยให้เข้าใจธรรมชาติของเด็ก พัฒนาการของเด็ก ความพร้อม ความสนใจ ความถนัด ความต้องการ รู้ว่าควรจะทำกิจกรรมอะไรที่จะช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกเริ่มสร้างสรรค์ วิถีใจให้เด็กสนใจ การอ่านและนำไปสู่การเรียนรู้ทำให้เข้าใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้น

3) ช่วยให้รู้จักเลือกของเล่น และสื่อการอ่านต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมกับผู้อ่านในแต่ละวัยและแต่ละเพศ การรู้จักเลือกสื่อการอ่านที่ดีจะช่วยให้ผู้อ่านเปลี่ยนเจตคติหรือเสริมเจตคติ (Attitude) คำนี้เดิมเรียกว่า ทศนคติ ต่อมาเปลี่ยนเป็น เจตคติ แต่ปัจจุบันใช้ เจตคติ คือ ความรู้สึกเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยต่อบุคคลหรือสิ่งใด ๆ การเปลี่ยนเจตคติของมนุษย์สามารถทำได้หลายวิธี เช่น

- การอภิปราย (Discussion) ในเรื่องที่อ่านให้เห็นข้อเท็จจริงที่ถูกต้องอาจโดยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู บรรณารักษ์ ทำให้ผู้อ่านมีประสบการณ์ เกิดความเข้าใจในเรื่องที่อ่านอย่างแจ่มแจ้ง

- การอบรมเลี้ยงดู การเลียนแบบ (Imitation) ถ้าพ่อแม่ ผู้ปกครองรักการอ่าน เด็กก็จะรักการอ่านด้วย ทฤษฎีการเลียนแบบนี้ เด็กจะเลียนแบบได้ทั้งสิ่งดีและสิ่งที่ไม่ดี

- การทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน (Activity program) ซึ่งเป็นประสบการณ์ตรง (Direct experience) และเป็นแรงจูงใจที่ช่วยในการเปลี่ยนแปลงและเสริมสร้างเจตคติให้กับผู้อ่านได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่ดีจะต้องมีสิ่งเร้า เช่น การเสนอหนังสือที่มีรูปเล่มน่าสนใจ ทั้งรูปเล่ม หน้าปก ภาพวาด หนังสือสามมิติ หนังสือรูปสัตว์ต่าง ๆ รูปผลไม้ รูปกระเช้าดอกไม้ หนังสือมีเสียง มีกลิ่น และหนังสือที่เคลื่อนไหวได้ เป็นต้น กิจกรรมการแสดงที่เร้าอารมณ์ (Emotional presentation) เช่น การแสดงละคร การแสดงละครหุ่น การเชิดหุ่นและการฉายภาพยนตร์ กิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่น่าสนใจนั้น จะต้องมีการหล่อหรือสิ่งหล่อ เช่น การให้รางวัล และการชมเชยในการแข่งขัน การทดสอบ ฯลฯ

- การสร้างสิ่งแวดล้อมทั้งในบ้านและโรงเรียน ก็เป็นการเปลี่ยนเจตคติได้เช่นเดียวกัน ถ้าทั้งบ้านและโรงเรียนมีหนังสือ มีห้องสมุดที่ดี นำเข้าไปอ่าน มีหนังสือเพียงพอและมีกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เด็กจะมีนิสัยรักการอ่านไปด้วย

4) ช่วยในการปกครองเด็ก ควบคุมการทำกิจกรรมเป็นกลุ่มของเด็ก ให้ได้ผลดี ช่วยสร้างสัมพันธภาพให้กับเด็ก ทำให้เข้าใจและเห็นใจเด็ก แทนที่จะลงโทษอย่างเดียว ไม่แก้ปัญหาโดยใช้อารมณ์ และรู้จักป้องกันปัญหา

5) ช่วยให้เข้าใจวิธีประเมินผลสอดคล้องกับพัฒนาการและหลักการเรียนรู้ของเด็กได้เป็นอย่างดี

6) ช่วยให้การแนะแนวเด็กผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ได้ตรงตามความสามารถ ความถนัด ความต้องการ วุฒิภาวะ และการศึกษาของเด็ก ช่วยป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว พัฒนานบุคลิกภาพให้เหมาะสม รู้ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual differences) จึงทำให้สามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน สนองความต้องการได้เหมาะสมตามความแตกต่างของแต่ละบุคคล

7) ช่วยให้เข้าใจวิธีการประเมินผล หลังจากการทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่านแล้วให้สอดคล้องกับพัฒนาการและหลักการเรียนรู้ของเด็ก

8) ช่วยให้ผู้จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู และบรรณารักษ์ มีบุคลิกดี มีมนุษยสัมพันธ์ รู้จักปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ดัดแปลง จัดจัดทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่านให้น่าสนใจเหมาะกับผู้อ่าน และทำให้เข้าใจถึงความสำคัญของบทบาทและหน้าที่ของตนในการทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่านให้ได้ผลสมบูรณ์มากที่สุด

9) ช่วยให้ผู้บริหารการศึกษาวางแผนทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านได้เหมาะสมกับวัยของเด็ก จัดทำห้องสมุดซึ่งมีหนังสือเอกสารต่างๆ โสตทัศนวัสดุอุปกรณ์ สื่อเทคโนโลยีที่เหมาะสม และของเล่นที่เสริมสมรรถนะของการวางแผนให้ครูนำกิจกรรมส่งเสริมการอ่านไปเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนทุกวิชา นอกจากนั้นควรทำกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เช่น การเล่าเรื่องหนังสือ อาจจะวางแผนปฏิบัติให้ครูทำกิจกรรมทุกเช้าก่อนเริ่มเรียนชั่วโมงแรก (Homeroom) ทุกวัน

สรุปได้ว่า การนำจิตวิทยามาใช้ในการศึกษาพฤติกรรม ด้านความพร้อม ความสนใจ และความต้องการของมนุษย์ช่วยให้การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านประสบผลสำเร็จได้ สามารถดึงดูดความสนใจทำให้มีนิสัยรักการอ่าน

1.5 ความสนใจและความต้องการในการอ่านของผู้อ่านแต่ละวัย

จิวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542:45-49) ได้แบ่งความสนใจและความต้องการในการอ่านของผู้อ่านแต่ละวัยไว้ดังนี้

1.5.1 วัยเด็ก เริ่มจากอายุ 0-3 ขวบ หลังคลอดออกมาแล้วเด็กจะชอบฟังเสียงเพลง เหน่กล่อม เสียงดนตรีเบา ๆ เสียงคำคล้องจอง เสียงสัตว์ สนใจดูรูปสัตว์ต่าง ๆ เด็กวัยนี้

ความสนใจน้อยมากจะเปลี่ยนอยู่เรื่อย ช่วงความสนใจประมาณ 2-3 นาที ไม่เกิน 5 นาที ชอบดูหนังสือสีสดฉูดฉาด เด็กวัยนี้จะให้การสัมผัสเป็นการสื่อความเข้าใจเป็นหลักสำคัญ ชอบของเล่น เช่น ตุ๊กตาที่เป็นเด็กด้วยกัน หรือรูปสัตว์ต่าง ๆ นอกจากนั้นจะชอบของเล่นที่หมุนหรือเคลื่อนไหวได้ ของเล่นที่ฝึกกล้ามเนื้อให้แข็งแรงที่เป็นเครื่องกดหรือดึงยืดได้ อยากรู้ อยากเห็น จะคว้าหยิบ จับดึง เขย่า และเล่นของเล่นที่มีเสียง อายุ 8 เดือน พุดได้ประมาณ 2 คำ อายุ 2-2 ขวบครึ่ง จะพุดได้เพิ่มมากขึ้น เด็กในวัย 2-3 ขวบจะบอกชื่อต่าง ๆ ที่คุ้นเคยได้ เช่น สิ่งของและของเล่นต่าง ๆ จะเรียกชื่อตามความแตกต่างได้ ชอบอ่านหนังสือภาพและชอบอ่านหนังสือที่ออกแบบทำเป็นรูปต่าง ๆ

เด็กวัย 3-6 ขวบ เด็กวัยนี้ชอบของเล่น สนใจตนเองน้อยลง พ่อแม่ควรหัดอ่านในเรื่องที่เด็กสนใจ ความสนใจเด็กวัยนี้สั้นมากประมาณ 5-10 นาที ชอบดูหนังสือภาพ เป็นภาพสี ตัวหนังสือน้อย ภาพมาก จำนวนหน้าไม่มากนัก ชอบฟังคำคล้องจอง ชอบฟังนิทานสั้น ๆ ชอบดูการ์ตูน ชอบอ่านหนังสือแต่ยังไม่แตกฉาน ยังไม่มีการมณเฑียรเวลาอ่านเรื่องตลก จะถามอยู่ตลอดเวลา พ่อแม่ควรถามคำตอบทุกครั้ง ไม่ควรเบื่อหน่าย เด็กวัยนี้เรียนรู้ที่จะแยกเพศ และเลียนแบบการเป็นผู้หญิงผู้ชายได้

เด็กวัย 6-8 ขวบ สนใจเรื่องต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้นรู้ศัพท์ต่าง ๆ มากขึ้น รู้จักสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ชอบฟังนิทาน ชอบฟังนิยายต่าง ๆ เรื่องลึกลับ ชอบเรื่องเป็นจริงมากขึ้น ความสนใจในการอ่านยาวมากขึ้นประมาณ 15-20 นาที เริ่มอ่านเรื่องตลกซ้ำซ้ำได้บ้าง ชอบเรื่องมีแง่ชวนสงสัย เด็กผู้ชายชอบการผจญภัย เด็กผู้หญิงชอบเรื่องเกี่ยวกับบ้าน อาหาร ตุ๊กตา เสื้อผ้า เด็กวัยนี้ชอบอ่านหนังสือที่มีรูปภาพแต่เนื้อเรื่องควรเพิ่มสาระมากขึ้น ยาวมากขึ้น

เด็กวัย 8-12 ขวบ เด็กวัยนี้จะเข้าใจคำเปรียบเทียบ สนใจเรื่องเป็นจริงมากขึ้น เด็กผู้ชายชอบเรื่องวิทยาศาสตร์ การผจญภัย การต่อสู้ เรื่องมีจินตนาการกว้างไกลเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ การทดลองง่าย ๆ เด็กผู้หญิงจะชอบการแต่งกายเสื้อผ้า การบ้านการเรียน ยังคงชอบเรื่องเกี่ยวกับเทพดา นางฟ้า ทั้งเด็กหญิงและชายจะชอบเหมือน ๆ กันคือวรรณคดี นิทาน นิยายสำหรับเด็กง่าย ๆ เกี่ยวกับเทพบุตร ชาคด สุภาษิต คำพังเพยต่าง ๆ นิทานพื้นบ้าน เรื่องตลก การ์ตูนซ้ำซ้ำ เข้าใจปัญหาสังคมบ้าง

เด็กวัย 11-12 ขวบ เด็กผู้ชายชอบการผจญภัย ลึกลับ สนใจวิทยาศาสตร์มากขึ้น ส่วนผู้หญิงสนใจเรื่องบ้าน สัตว์เลี้ยง ธรรมชาติ เรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ เด็กวัยนี้จะชอบหนังสือที่มีเรื่องและรูปเท่า ๆ กัน หรือรูปอาจจะลดน้อยลงได้ ลดรูปสีลงได้ เนื้อเรื่องยาวขึ้น สามารถอ่านเรื่องสารคดีง่าย ๆ รู้เรื่อง เรื่องตลกง่าย ๆ เข้าใจได้ดี เรื่องความรู้ต่าง ๆ วรรณคดีง่าย ๆ บางคนอ่านหนังสือเก่ง มักจะหันไปอ่านหนังสือในวัยถัดไปได้เป็นอย่างดี

เด็กวัย 12-14 ขวบ เป็นเด็กก่อนวัยรุ่น ความสนใจในการอ่านจะต้องกว้างขวางมากขึ้น ชอบเรื่องวิทยาศาสตร์ ชีวประวัติบุคคลสำคัญ กีฬา รู้จักวินิจฉัยการอ่าน หาข้อเท็จจริงมาพิสูจน์ รู้จักค้นคว้าเพิ่มเติมในสิ่งที่สงสัยและอยากรู้อยากเห็น ชอบอ่านเรื่องเกี่ยวกับการท่องเที่ยว สังคม ประวัติศาสตร์ ชอบหนังสือที่มีเรื่องมากกว่ารูป ชอบหนังสือขนาดฉบับกระเป๋า(Pocket book) ชอบอ่านหนังสือการ์ตูน ชอบอ่านนิตยสาร โดยเฉพาะนิตยสารที่สนใจเป็นพิเศษ การเลือกหนังสือให้เด็กวัยนี้เป็นสิ่งสำคัญ เพราะความนึกคิดของเด็กวัยนี้จะได้อิทธิพลมาจากสิ่งที่อ่าน

1.5.2 วัยรุ่น 15-20 ปี (Adolescence) สนใจเรื่องการแต่งกาย วิธีการเรียนให้เก่ง การจำ การเป็นคนเก่ง เด่น จิตวิทยาง่าย ๆ งานอดิเรก มารยาทในสังคม การคบเพื่อน การคบเพศตรงข้าม ชอบอ่านเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการปรับปรุงบุคลิกภาพ การรักษาสุขภาพ นวนิยายรัก ประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ก้าวหน้า คอมพิวเตอร์ การทดลองเรื่องที่เป็นความรู้ เด็กวัยรุ่นผู้ชายจะชอบเน้นทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี กีฬา การผจญภัยและดนตรี วัยรุ่นทั้งหญิงและชายชอบอ่านวารสาร นิตยสาร และหนังสือการ์ตูนมาก วัยรุ่นเป็นวัยที่ร่างกายเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่ไม่สัมพันธ์กับพัฒนาการทางด้านจิตใจ คือ มีร่างกายที่เจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ แต่แนวคิด ความเชื่อ เจตคติ และอารมณ์ยังเป็นเด็กอยู่ ซึ่งแต่ละคนจะไม่เหมือนกัน การเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์และร่างกายไม่สัมพันธ์กันที่เรียกว่า ยังไม่มีวุฒิภาวะ(Maturity) การมีวุฒิภาวะขึ้นอยู่กับการเลี้ยงดู สิ่งแวดล้อม การอ่าน การศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ ทั้งด้วยตัวเด็กเองและความอบอุ่นจากครอบครัว ครู อาจารย์ช่วยได้มาก

1.5.3 วัยผู้ใหญ่ 21-60 ปี เป็นวัยที่เจริญเติบโตเต็มที่ทั้งร่างกายและจิตใจ และมีสถานภาพ (Status) ในสังคมเป็นผู้ใหญ่โดยสมบูรณ์ตามกฎหมายคือ บรรลุนิติภาวะเริ่มตั้งแต่อายุ 21 ปีขึ้นไป วัยผู้ใหญ่ตอนต้น (21-40 ปี) เป็นวัยที่แสวงหาความรู้ ความเจริญก้าวหน้าในงานอาชีพ สนใจเรื่องความรู้ เทคโนโลยีใหม่ ๆ ทั้งหญิงและชายจะมีความสนใจที่แตกต่างกัน สนใจด้านธุรกิจ การบริหาร การเมือง ปัญหาสังคม การท่องเที่ยว ศิลปะ ดนตรี ศาสนา การเลือกคู่ครอง การดำเนินชีวิต การสร้างฐานะ และหลักฐานในชีวิต วัยนี้พลังร่างกาย มั่นสมองจะพัฒนาเต็มที่ หลังจากอายุ 35 ปีเป็นต้นไป ความกระฉับกระเฉง ความว่องไว ทั้งร่างกายและสมองจะมีอัตราลดลงอย่างรวดเร็ว

วัยผู้ใหญ่กลางคน (41-60 ปี) เป็นระยะที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของชีวิตตามที่เคยใฝ่ฝันหรือตั้งความหวังไว้ ขณะที่ยังเป็นวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ตอนต้น บางคนอาจจะประสบความสำเร็จในชีวิต แต่บางคนอาจล้มเหลว จะทำให้รู้สึกท้อแท้ เบื่อหน่าย วัยนี้เป็นวัยที่ต้องปรับตัวมากเพื่อรับความเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านสุขภาพร่างกาย ความเสื่อมโทรม ความสวยงาม ความแข็งแรงว่องไว ความกระตือรือร้น ความจำไม่ดี ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม อารมณ์ ฐานะ

ตำแหน่งหน้าที่การงาน อาชีพ หนังสือที่ชอบอ่านเกี่ยวกับการออกกำลังกาย การเมือง การปกครอง ศาสนา กีฬา การท่องเที่ยว ปรัชญา กฎหมาย การบริหาร การเงิน การธนาคาร และเรื่องที่อยู่ในความสนใจโดยเฉพาะของแต่ละคน

1.5.4 วัยสูงอายุ 61 ปีขึ้นไป เป็นวัยที่แสวงหาความสุข ความมั่นคงในชีวิต ต้องการอ่านเรื่องเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม การรักษาสุขภาพ อาหารที่เหมาะสมกับวัย และสุขภาพ การท่องเที่ยว ปรัชญา การเมือง สังคม เศรษฐกิจ การออกกำลังกายสำหรับคนชรา สังคมสงเคราะห์และการบริจาค เป็นต้น ความสนใจของวัยนี้ขึ้นอยู่กับฐานะทางสังคมและสุขภาพ ร่างกายเป็นสำคัญ ถ้าร่างกายแข็งแรง ฐานะทางสังคมสูง จะกระตุ้นความสนใจในเรื่องต่าง ๆ ได้มากกว่าวัยสูงอายุทั่ว ๆ ไป หนังสือสำหรับวัยสูงอายุควรเป็นหนังสือตัวโต ชัดเจน เพราะวัยนี้สายตาจะเสื่อมลงมาก

สรุปได้ว่า ความสนใจและความต้องการในการอ่านของผู้่านแต่ละวัยมีความแตกต่างกันเนื่องจากสาเหตุหลายประการ ได้แก่ ด้านสติปัญญา อายุ เพศ ความถนัดตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นบ้าน โรงเรียน เพื่อนและชุมชน

2. กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

แม้นมาส ขวลิต (2544 : 16-17) กล่าวถึงกิจกรรมส่งเสริมการอ่านว่า คือ การกระทำต่าง ๆ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความสนใจในการอ่าน เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการอ่าน เกิดความเพลิดเพลินในการอ่าน พยายามพัฒนาการอ่านของตนให้ถึงระดับการอ่านเป็น และอ่านจนเป็นนิสัย กิจกรรมส่งเสริมการอ่านจะมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1) ใ้เข้าใจ บุคคลที่เป็นเป้าหมายอาจเป็นคนเดียว หรือกลุ่มคนหรือคนทั่วไป ให้เกิดความอยากอ่านหนังสือ โดยเฉพาะหนังสือที่มีคุณภาพตามที่ประสงค์ หรือที่ผู้จัดกิจกรรมเห็นว่าควรอ่าน กิจกรรมที่จะชี้ให้เห็นว่าการอ่านเป็นสิ่งจำเป็น มีความสำคัญ มีประโยชน์ต่อบุคคลและสังคม นานาประการ

2) จูงใจ ให้บุคคลที่เป็นเป้าหมายเกิดความพยายามที่จะอ่านให้แตกฉาน เพื่อจะได้รู้เรื่องราวอันน่ารู้ น่าสนุก ที่มีอยู่ในหนังสือตามที่ผู้จัดกิจกรรมนำมากล่าว นอกจากจะเป็นประโยชน์แล้ว ยังเกิดความรู้สึกว่าความพยายามอ่านให้เข้าใจถ่องแท้ นั้นคุ้มค่า ให้ความรู้สึกเป็นอิสระเสรี ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่นช่วยตีความหมาย ซึ่งบางครั้งอาจคาดเคลื่อนได้ เห็นความจำเป็นที่จะต้องฝึกฝนการอ่านและการใช้คู่มือช่วยการอ่าน เช่น พจนานุกรม ศัพท์วิชาเฉพาะ เป็นต้น ไม่เกิดความเบื่อหน่าย ท้อแท้ที่จะต้องต่อสู้เอาชนะตนเองให้เอาชนะหนังสือให้ได้

3) กระตุ้น แนะนำ ให้อยากรู้ อยากเห็น เรื่องราวต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหนังสือมากมาย

หลายอย่าง อยากมองดูให้รอบและรู้สึกซึ่ง เปิดความคิดให้กว้าง เมื่ออ่านเรื่องหนึ่งแล้วก็อยากอ่าน
อีกเรื่องหนึ่งต่อไป มีความรู้สึกว่าการอ่านเป็นกิจกรรมประจำวันที่จะขาดเสียมิได้ เกิดความรู้สึกว่า
หนังสือท้าทายให้อ่าน ให้วิจารณ์ ให้ประเมินค่า ให้อยากนำเอาความรู้ที่ได้รับไปใช้ อยากเขียน
หนังสือทำนองเดียวกันนี้ให้ดีกว่าเล่มที่อ่านเหล่านี้ เป็นต้น

4) สร้างบรรยากาศการอ่านขึ้นในบ้าน ในโรงเรียนและในสังคม นอกจากกิจกรรม
จะเร้าใจ จูงใจให้อ่านและกระตุ้นให้เกิดความคิดให้กว้างแล้ว กิจกรรมส่งเสริมการอ่านจะเกี่ยวข้อง
กับการผลิตวัสดุการอ่านให้เหมาะสม การสร้างและปรับปรุงแหล่งวัสดุการอ่านให้มีเพียงพอ
การบูรณาการการอ่านเข้าไว้ในการเรียนการสอน และในการตัดสินใจเพื่อดำเนินการต่าง ๆ

2.1 เป้าหมายการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

แมนมาส ขวลิต (2544 : 17-20) ได้แบ่ง เป้าหมายของการจัดกิจกรรมส่งเสริม
การอ่านออกเป็น 2 เป้าหมายคือ เป้าหมายบุคคลและเป้าหมายของการอ่าน

1) เป้าหมายบุคคล บุคคลในที่นี้จะเป็นหนึ่งคน หรือกลุ่มคน หรือประชาชนทุกเพศ
ทุกวัย ทุกระดับความรู้และระดับความสามารถในการอ่าน การกำหนดเป้าหมายบุคคล อาจกำหนด
ได้ทั้งในวงกว้างและวงแคบ ถ้ากำหนดในวงกว้าง เช่น ประชาชนทั่วประเทศ ก็ต้องเลือกกิจกรรมที่คน
ทั่วไปจะเข้าใจได้ง่าย รับสารได้ และต้องใช้สารทางไกล เช่น วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ ฯลฯ

2) เป้าหมายของการอ่าน หมายถึง ระดับของการพัฒนาการอ่านที่ประสงค์จะให้
บรรลุ เช่น จูงใจให้รักการอ่าน ให้อยากอ่านให้ออก ให้เห็นคุณประโยชน์ของการอ่าน กระตุ้นให้
พยายามอ่านให้แตกฉาน อ่านให้เป็น เห็นความจำเป็นว่าควรพยายามอ่านอย่างมีวิเคราะห์วิจารณ์
ประเมินค่าของสิ่งที่อ่าน และสามารถนำความรู้จากการอ่านไปใช้ประโยชน์ได้ ให้สามารถมีส่วน
สร้างสังคมการอ่านได้ เป็นต้น การกำหนดเป้าหมายของการอ่าน ต้องพิจารณาพื้นฐานความรู้
ทักษะในการอ่าน และวัยของบุคคลหรือกลุ่มเป้าหมายว่าเป็นอย่างไรณเวลานั้น ควรกำหนดระดับการ
พัฒนาระดับใด บุคคลที่เป็นเป้าหมายจึงจะสามารถพัฒนาการอ่านของเขาให้ถึงระดับได้ สำหรับเด็กที่
เริ่มอ่านเพียงเรียนรู้คำ เป้าหมายของการพัฒนาก็ควรเป็นเพียงสร้างความเพลิดเพลินในถ้อยคำไพเราะ
ให้รู้คำในหนังสือมีความเชื่อมโยงกับคำพูด ในหนังสือมีเรื่องสนุกและอาจอ่านได้ไม่ยากนัก

สรุปได้ว่ากิจกรรมส่งเสริมการอ่านมีลักษณะที่สำคัญคือต้องเป็นกิจกรรมที่เร้าใจ จูงใจ
กระตุ้นแนะนำให้อยากรู้ อยากเห็นและสร้างบรรยากาศการอ่านทั้งในบ้าน โรงเรียนและสังคม ส่วน
เป้าหมายของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านได้แก่ เป้าหมายบุคคลและเป้าหมายของการอ่าน

2.2 กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการอ่าน

แมนมาส ขวลิต (2544 : 23 - 24) กล่าวไว้ว่า กิจกรรมเพื่อส่งเสริมการอ่านมี

หลายแบบ ในที่นี้จะรวมกลุ่มตามลักษณะกิจกรรมดึงดูดความสนใจโดยทางประสาทสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างรวมกัน

2.2.1 กิจกรรมซึ่งเราใช้ประสาท ชวนให้ฟัง ใช้เสียงและคำพูดเป็นหลัก กิจกรรมประเภทนี้ได้แก่ การเล่านิทาน การเล่าเรื่องจากหนังสือ การอ่านหนังสือให้ฟัง การแนะนำหนังสือด้วยปากเปล่า การบรรยาย การอภิปราย การได้วาทีเกี่ยวกับหนังสือ การบรรเลงดนตรีและร้องเพลงจากบทละครร้อง ทำให้เกิดความเพลิดเพลินในอรรถรส ถ้อยคำนั้นนอกจากฟังเพราะแล้ว ยังทำให้มองเห็นภาพ ได้กลิ่น ทำให้รู้สึกอรร้อย ได้รู้สึกสัมผัสความร้อนหนาว รู้สึกดีใจ เสียใจ เกลียด ชัง รัก แหม่มชื่น สงบ ฯลฯ ในการจัดกิจกรรมซึ่งเน้นให้รู้จักเพลิดเพลินในอรรถรส ไม่ควรใช้อุปกรณ์ที่เบี่ยงเบนความสนใจไปทางอื่น เช่น ภาพ การใช้ท่าทาง ฯลฯ ยกเว้นแต่เมื่อจำเป็นที่จะต้องใช้เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจสิ่งที่กำลังพูดถึงเท่านั้น

2.2.2 กิจกรรมซึ่งเราใช้ประสาท ชวนให้ดู ฟัง ฟัง และอ่านความหมายของสิ่งที่เห็น กิจกรรมประเภทนี้ได้แก่ การจัดแสดงภาพชนิดต่าง ๆ อาทิ ภาพถ่าย ภาพที่ตัดเก็บรวบรวมจากวารสารหรือปฏิทิน เป็นเรื่อง เป็นชุด ภาพเขียน ภาพประกอบหนังสือ นิทรรศการหนังสือ สิ่งของต่าง ๆ ในการแสดงภาพ หนังสือ และสิ่งของ จะมีคำบรรยายอธิบายสิ่งที่แสดง สรุปข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดง ประวัติ(ตามความจำเป็น) มุ่งให้ผู้ชมใช้สมาธิในการชม เช่นเดียวกับเสียง ภาพ สิ่งที่แสดง ตลอดจนคำเขียนอธิบายภาพนอกจากเร้าความรู้สึกแล้ว ยังมีส่วนทำให้ได้ยินเสียง ได้สัมผัส ได้เกิดความรู้สึกต่าง ๆ ด้วย

2.2.3 กิจกรรมซึ่งเราใช้ประสาทและประสาทประสาทในขณะเดียวกัน ได้แก่ กิจกรรมซึ่งชวนให้ฟังและดูไปพร้อม ๆ กัน ประสานประสาททั้งสองให้ทำงานร่วมกัน อาทิ เล่านิทานโดยให้ดูภาพประกอบซึ่งจัดเตรียมไว้โดยเฉพาะ เล่านิทานและให้ดูภาพประกอบในหนังสือ ฉายภาพนิ่งซึ่งมีคำบรรยาย ภายภาพยนตร์ สาธิตเทคนิควิธีการบางอย่างจากหนังสือที่นำมาจัดนิทรรศการ การจัดสัปดาห์ห้องสมุด

2.2.4 กิจกรรมซึ่งให้ผู้เป็นเป้าหมายได้ร่วมกิจกรรมด้วย กิจกรรมทำนองนี้จะช่วยให้ผู้เป็นเป้าหมายเกิดความสนุกสนานและภาคภูมิใจ รู้สึกว่าตนเองมีความสามารถ กิจกรรมบางอย่างซึ่งต้องเตรียมการล่วงหน้าพอสมควร จะเป็นกิจกรรมซึ่งมุ่งให้บุคคลเป้าหมายดำเนินการเอง ผู้จัดเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกกำหนดขั้นตอนการดำเนินงาน วางกฎเกณฑ์และกติกา จัดการประชาสัมพันธ์และหารางวัลให้สำหรับบางกิจกรรม แนะนำวิธีดำเนินกิจกรรม เช่น การจัดโครงการยอดนักอ่าน การจัดค่ายฤดูร้อน การจัดสัปดาห์ห้องสมุด การจัดชมรมนักอ่าน

เรณู เปียชื่อ (2538 : 138-139) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน คือ

1. เพื่อให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่าน
2. เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเห็นความสำคัญและประโยชน์จากการอ่าน
3. เพื่อให้รู้จักเลือกวัสดุสารสนเทศในการอ่าน
4. เพื่อเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
5. เพื่อให้เกิดทักษะในการอ่าน และอ่านอย่างมีวิจารณญาณ

สรุปได้ว่ากิจกรรมเพื่อส่งเสริมการอ่านมีหลายแบบ ได้แก่ กิจกรรมที่ชวนให้ฟัง ใช้เสียง และคำพูดเป็นหลัก กิจกรรมที่ชวนให้ดู เพ่งพินิจและอ่านความหมายของสิ่งที่เห็น กิจกรรมที่ชวนให้ฟังและดูไปพร้อม ๆ กัน ประสานประสาททั้งสองให้ทำงานร่วมกัน และกิจกรรมซึ่งให้ผู้เป็นเป้าหมายได้ร่วมกิจกรรมด้วย เป็นการรวมกลุ่มตามลักษณะและกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจทางประสาทสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน

3. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุดประชาชน

3.1 กิจกรรมของห้องสมุดประชาชน

อัมพร นามเหลา (2542 : 255 - 259) กล่าวว่า กิจกรรมของห้องสมุดประชาชน คือ งานที่นอกเหนือจากงานประจำที่ห้องสมุดประชาชนจัดขึ้น มีทั้งจัดในระยะสั้นและระยะยาว จัดทั้งภายในและภายนอกห้องสมุด เพื่อกระตุ้นและส่งเสริมประชาชนให้เกิดความสนใจในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากแหล่งการเรียนรู้หรือจากห้องสมุดประชาชน ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้และการศึกษาตลอดชีวิต ส่วนวัตถุประสงค์และข้อควรคำนึงในการจัดกิจกรรมของห้องสมุดประชาชน สรุปได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมของห้องสมุดประชาชน คือ

- 1.1 เพื่อประชาสัมพันธ์ห้องสมุดประชาชน ให้ประชาชนสนใจและเข้าใจในบริการต่าง ๆ ที่ห้องสมุดประชาชนจัดให้บริการ
- 1.2 เพื่อส่งเสริมความรู้แก่ประชาชนและให้ประชาชนมีนิสัยรักการอ่าน
- 1.3 ทำให้ห้องสมุดมีชีวิตชีวาเพราะมีผู้ร่วมกิจกรรมและใช้ห้องสมุดมากขึ้น
- 1.4 เพื่อจัดหารายได้สำหรับนำมาปรับปรุงและพัฒนางานห้องสมุด
- 1.5 ทำให้ประชาชนมีทัศนคติที่ดีและเห็นประโยชน์ของห้องสมุด
- 1.6 เพื่อให้เกิดนันทนาการในชุมชน

2. ข้อควรคำนึงในการจัดกิจกรรมห้องสมุดประชาชน มีดังนี้

- 2.1 การสำรวจชุมชนด้านการศึกษา โดยสำรวจและรวบรวมข้อมูล

จากจำนวนประชากร อาชีพ การสาธารณสุข เศรษฐกิจ วัฒนธรรมประเพณี ฯลฯ เพื่อวางแผนในการจัดกิจกรรม

2.2 สำรวจความต้องการพื้นฐานของชุมชน โดยสำรวจความต้องการพื้นฐานด้านการอ่าน ความสนใจข้อมูลข่าวสาร ทั้งที่ได้จากห้องสมุดประชาชนและแหล่งสารสนเทศชุมชนประเภทอื่น

2.3 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาได้นั้น โดยนำผลของการวิเคราะห์มาแปลข้อมูลเป็นความต้องการของประชาชน

2.4 พิจารณากลุ่มเป้าหมายให้เหมาะสมกับประเภทของกิจกรรม

2.5 สถานที่จัดกิจกรรม จัดได้ทั้งภายนอกและภายในห้องสมุด ควรพิจารณาให้เหมาะสมกับขนาดของกิจกรรมและกลุ่มเป้าหมาย

2.6 ประมวลปัญหาการดำเนินงานและนำผลที่ได้มาปรับปรุงการจัดกิจกรรม

2.7 ประสานงานกับผู้นำท้องถิ่น โดยประสานกับผู้เกี่ยวข้องในหน่วยงานราชการต่าง ๆ หน่วยงานปกครอง เกษตร พัฒนาชุมชน สาธารณสุข การศึกษา เป็นต้น เพื่อเลือกกิจกรรมให้เหมาะสมสัมพันธ์กัน

2.8 รวบรวมและจัดทำทำเนียบภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อความสะดวกในการประสานงานและจัดกิจกรรม

2.9 การจัดทีมงานดำเนินการจัดกิจกรรม

2.10 ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมไม่ควรนานเกินไป เพราะจะทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเบื่อหน่าย และไม่สนใจกิจกรรมที่จัด

2.11 กลุ่มเป้าหมาย ในการจัดกิจกรรมอาจแยกกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่ม ๆ เช่น เด็กก่อนวัยเรียน นักเรียนระดับประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษา นักศึกษาผู้ใหญ่ นิสิตนักศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษา ข้าราชการ เกษตรกร แม่บ้าน ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มหนุ่มสาวในท้องถิ่นและกลุ่มเป้าหมายพิเศษ การจัดกิจกรรมห้องสมุดประชาชนต้องคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวเพื่อพิจารณาเนื้อหาที่จัดให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายโดยเลือกประเภทและความยากง่ายของกิจกรรมให้เหมาะสมด้วย

3.2 กิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุดประชาชน

สหวิทยาลัยทวารวดี (2538 : 4) กล่าวถึง กิจกรรมส่งเสริมการอ่านว่า

หมายถึง สภาพการเรียนรู้ที่เด็กได้ใช้ทั้งร่างกายและสมองในการประกอบกิจกรรมเกี่ยวกับการอ่าน เช่น การเล่นเกม การขีดหุ่น การแสดงละคร เป็นต้น เพื่อส่งเสริมให้เด็กเกิดพัฒนาการในการอ่าน ทั้งทางด้านความเข้าใจในการอ่าน และทัศนคติที่ดีต่อการอ่าน

ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2542 : 92) กล่าวว่า กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน คือ การกระตุ้นด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อ่านสนใจการอ่านจนกระทั่งมีนิสัยรักการอ่าน และพัฒนาการอ่านจนกระทั่งมีความสามารถในการอ่าน นำประโยชน์จากการอ่านไปใช้ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการอ่านทุกประเภท

แม้นมาส ขวลิต (2544 : 77) กล่าวว่า กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน คือ การกระทำต่าง ๆ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความสนใจในการอ่าน เห็นความสำคัญและความจำเป็นของการอ่าน เกิดความเพลิดเพลินในการอ่าน พยายามพัฒนาการอ่านของตนให้ถึงระดับการอ่านเป็น และอ่านจนเป็นนิสัย

สรุปได้ว่า กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านสนใจในการอ่าน และมีนิสัยรักการอ่าน เห็นความสำคัญของการอ่าน มีความสามารถในการอ่าน รู้จักแสวงหาความรู้ และประสบการณ์จากการอ่านด้วยตนเองจนเป็นนิสัย และนำประโยชน์จากการอ่านไปใช้ได้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์

3.3 รูปแบบและวิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุดประชาชน

การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุดประชาชน มีหลายรูปแบบและหลายวิธี ดังนี้

1. การเล่นเกม การเล่นเกมทำได้หลายวิธี เช่น (ภิญญาพร นิตยประภา 2534 : 135 -136)

1.1 การเล่าปากเปล่า บรรณารักษ์เป็นผู้เล่าเองหรือหาผู้แทนที่มีความชำนาญในการสร้างบรรยากาศให้ผู้ฟังคล้อยตามกับนิทานได้ วิธีนี้ผู้เล่าต้องจำเรื่องได้โดยตลอด ส่วนมากเป็นเรื่องสั้น ใช้คำซ้ำในบางครั้ง เสียงของผู้เล่าต้องสะดุดหูชวนฟัง ในการเล่าอาจเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้แทรกคำถามเป็นครั้งคราวได้ ซึ่งจะทำให้บรรยากาศการเล่านิทานเป็นกันเอง

1.2 การเล่าโดยร้องเพลงประกอบ ส่วนมากใช้กับเด็กเล็ก ควรเลือกเนื้อเรื่องสั้น ๆ เกี่ยวกับสัตว์ หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ผูกเนื้อเรื่องโดยใช้เพลงประกอบ เมื่อต้องการเน้นและให้เด็กร่วมร้องเพลงไปด้วย เช่น อธิบายลักษณะช้าง เต่า กระต่าย แล้วใช้ท่าทางประกอบ เป็นต้น การร้องเพลงเป็นกิจกรรมกระตุ้นให้เด็กสนใจมากขึ้นแต่เพลงที่ร้องต้องสัมพันธ์กับเนื้อเรื่อง

1.3 เล่าโดยใช้วัสดุช่วย เช่น การพับกระดาษเป็นรูปต่าง ๆ อาจเป็น

รูปหัวหมู เสื้อผ้า ดอกบัว แล้วผู้เล่าก็ใช้วัสดุนั้นเป็นส่วนประกอบในการเล่านิทาน บางคนใช้เส้นเชือกขดให้เป็นรูปต่าง ๆ ตามที่ต้องการแทนการวาดด้วยดินสอ วิธีนี้กระตุ้นให้ผู้ฟังเกิดจินตนาการตามและนำไปเล่าด้วยตนเองโดยใช้วัสดุอื่น ๆ ได้

1.4 เล่าโดยใช้รูปแปะ ใช้แผ่นป้ายผ้าสำลีหรือกระดาษแม่เหล็กสำหรับติดรูปประกอบการเล่า โดยตัดหุ่นตัวเอกหรือตัดรูปสถานที่ทำเป็นฉากด้วย วิธีการติดบนกระดาน ถ้าเป็นผ้าสำลีก็ใช้กระดาษทรายติดหลังรูป ถ้าเป็นกระดาษแม่เหล็กก็ใช้แผ่นแม่เหล็กติดหลังรูป กระดานที่ใช้จะต้องอยู่สูงระดับสายตาผู้ฟังเพื่อให้เห็นทั่วกัน ผู้เล่าต้องจัดภาพให้เป็นไปตามลำดับอย่าเสียเวลาเลือกจนดูสับสนจะทำให้นิทานไม่น่าสนใจ

1.5 เล่าโดยใช้หุ่น การเล่าโดยใช้หุ่นนี้สามารถใช้หุ่นได้ทุกประเภท สิ่งสำคัญคือ ผู้เชิดหุ่นต้องมีจำนวนเพียงพอกับหุ่นที่ใช้เล่า ถ้าตัวละครมีมากการใช้หุ่นอาจเป็นปัญหา หุ่นมีหลายประเภท เช่น หุ่นนิ้วมือ หุ่นมือ หุ่นถุง ในประเทศไทยส่วนมากยังไม่นิยมหุ่นชักส่วนมากจึงเป็นการเชิด ดังนั้นจึงต้องมีโรงหุ่นเพื่อใช้เป็นสถานที่แสดง แต่ถ้าเป็นการเล่ากลุ่มเล็กผู้เล่าอาจนั่งเชิด ให้ผู้ฟังเห็นได้โดยไม่ต้องใช้โรงหุ่น โดยเฉพาะหุ่นนิ้วมือใช้มือประกอบการเล่า ตัวละครจะมีมากเท่านิ้วมือก็ได้

1.6 เล่าโดยวาดภาพประกอบ บรรณารักษ์จะวาดภาพเองหรือเชิญผู้ที่ชำนาญการวาดมาเป็นผู้ช่วยในการเล่านิทานก็ได้ วิธีนี้จุดสนใจจะอยู่ที่ภาพวาด นักเล่านิทานต้องกำหนดภาพล่วงหน้าเพื่อสะดวกในการแบ่งวาดภาพตอนใดบ้าง การเล่าพร้อมวาดภาพจึงจะดำเนินไปด้วยดีอาจวาดลงในกระดาษแผ่นเดียวกันแทรกเหตุการณ์และตัวละครลงไป อาจเป็นภาพเดียวซึ่งสามารถนำไปใช้สำหรับกิจกรรมครั้งใหม่ได้ด้วย หรืออาจวาดที่ละแผ่นรวมกันภายหลังเป็นเรื่อง ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับเนื้อเรื่องและผู้เล่า

1.7 เล่าจากภาพวาด อาจเป็นกิจกรรมต่อจากการเล่าโดยวาดภาพประกอบก็ได้ เป็นการนำภาพที่วาดเสร็จแล้วมาใช้เล่าเรื่อง หรืออาจหาภาพจากหนังสือแล้วผูกเป็นนิทานเล่าให้ฟัง วิธีนี้ให้ผู้ฟังร่วมกิจกรรมเล่าเสริมจากภาพที่วาดได้ ซึ่งอาจเป็นภาพต่อเนื่องกัน คล้ายฟิล์มภาพยนตร์ ม้วนใสกล่องเจาะเป็นจอภาพเวลาเล่าก็หมุนให้ภาพเลื่อนขึ้นไปทีละภาพ ใช้ได้กับผู้ฟังกลุ่มเล็กหรือเฉพาะกลุ่ม

1.8 เล่าโดยใช้แผ่นใส ผู้เล่าต้องเตรียมเรื่องเขียนลงในแผ่นใสให้สมบูรณ์ก่อน ห้องสมุดต้องเตรียมเครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เนื้อเรื่องที่ใช้อาจนำมาจากหนังสือหรือแต่งเองก็ได้ บรรณารักษ์อาจนำภาพจากหนังสือถ่ายทอดลงในแผ่นใส เป็นการขยายภาพให้คนส่วนมากเห็นพร้อม ๆ กัน สะดวกกว่าเปิดหนังสือให้ดู การเล่าโดยใช้แผ่นใสมักใช้เมื่อมีผู้ร่วมกิจกรรมกลุ่มใหญ่

1.9 เล่าโดยใช้สื่อทัศนวัสดุต่าง ๆ ที่นอกจากแผ่นใส การเล่านิทานด้วยภาพเคลื่อนไหว ภาพนิ่ง ภาพยนตร์ แถบภาพหรือแถบเสียง จะช่วยสร้างบรรยากาศให้เห็นชัดขึ้น แถบเสียงที่ใช้เล่านิยมใช้คู่กับภาพอื่น ๆ เพราะถ้าให้ฟังเสียงอย่างเดียวควรใช้วิธีการเล่าปากเปล่าจะได้ผลมากกว่า หรือใช้แถบเสียงเป็นเสียงธรรมชาติประกอบการเล่าเรื่องที่ต้องการเสียงเหมือนจริง เช่น เสียงพายุ พายุร้อง พายุผ่า สุนัขเห่า สิงโตคำราม เป็นต้น

1.10 เล่าด้วยการแสดงละคร ให้เด็กเข้าร่วมกิจกรรมด้วยการฝึกเด็กกลุ่มหนึ่งให้แสดงละคร การผลัดเปลี่ยนกันแสดงเป็นตัวละครจะทำให้เด็กสนุกสนานและผูกเรื่องได้เอง เป็นการสนับสนุนศิลปะการแสดง ให้เด็กได้แสดงความสามารถ เป็นการสร้างความมั่นใจให้เด็กด้วย ที่สำคัญต้องมีสถานที่เฉพาะสำหรับการแสดงนี้

1.11 การเล่าโดยการใช้ท่าทาง ถ้าไม่มีอุปกรณ์ใด ๆ ช่วย บรรณารักษ์อาจใช้กิริยาแสดงประกอบขณะเล่านิทานก็ได้ เช่น หาว ร้องไห้ หวาดกลัว ฯลฯ หรือใช้มือประกอบท่าทาง บางคนใช้สัญลักษณ์นิ้วมือแทนภาพ เช่น ผีเสื้อ หัวสุนัข กระต่าย การใช้ท่าทางเป็นสิ่งที่จะเป็นจุดสนใจ ให้ผู้ฟังติดตามเรื่อง ซึ่งบางครั้งอาจทำท่าประกอบไปด้วย

1.12 เล่าโดยใช้หนังสือ วิธีที่สะดวกคือการเล่าจากเรื่องในหนังสือ ขณะเล่าก็ใช้ภาพในหนังสือประกอบไปด้วย คล้ายการเล่าเรื่องหนังสือแต่วิธีนี้เป็นการเล่านิทานเมื่อเล่าจบก็ประเมินได้จากผู้ฟังที่สนใจจะอ่านหนังสือเองหรือไม่ เพราะเด็กชอบฟังนิทานซ้ำ การอ่านซ้ำจากหนังสือจึงเป็นเรื่องที่บรรณารักษ์ชักชวนได้

อนึ่งการเล่านิทานภายในห้องสมุดควรจัดช่วงพักกลางวัน ไม่ควรใช้เวลาเกิน 30 นาที ควรจะประกาศล่วงหน้า กำหนดวัน เวลา และชื่อเรื่อง ถ้ามีผู้สนใจฟังมากอาจใช้บริเวณหน้าห้องสมุดเป็นสถานที่จัดกิจกรรม การเล่าที่มีวัสดุอื่นประกอบ ถ้าบรรณารักษ์ใช้วิธีการอัดเสียงแล้วเปิดพร้อมการเล่าวิธีต่าง ๆ อาจช่วยเรื่องการลืมเนื้อเรื่องหรือลำดับขั้นตอนได้ แต่การใช้วัสดุต้องเตรียมล่วงหน้าเพื่อจะได้แสดงได้ตรงกับเนื้อเรื่อง

2. การจัดนิทรรศการ (Exhibition) เป็นกิจกรรมสำคัญสำหรับห้องสมุดทุกประเภท บรรณารักษ์ควรมีความรู้ในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดนิทรรศการ (กุหลาบ บันลายนาค 2539 : 203 -207) นิทรรศการสามารถจัดได้หลายสถานที่ เช่น บนป้ายประกาศ บนโต๊ะ บนหนังสือ หรือบนชั้นหนังสือ บนตู้กระจกที่จัดทำขึ้นเป็นพิเศษเพื่อการจัดนิทรรศการ โดยเฉพาะบนแผ่นป้ายนิทรรศการ (Bulletin Board Display) ลักษณะการจัดนิทรรศการที่ดีควรมีเนื้อที่พอเหมาะ มีการวางช่องว่างที่เหมาะสม (carefully measure at ample space) ดึงดูดความสนใจ (Attractive Design) การจัดนิทรรศการให้ดึงดูดความสนใจ ควรจัดให้เห็นความเป็นหน่วย (Unity) ซึ่งหมายถึงการจัดให้มีจุดมุ่งหมายเดียว ความคิดควรมีลักษณะรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียว มีศูนย์แห่งความสนใจ

เพื่อเน้นความหมายของเรื่องให้เด่นชัด การใช้สีอาจใช้สีตัดกันหรือสีที่กลมกลืนกันก็ได้ ส่วนระยะเวลาในการจัดแต่ละครั้งควรทิ้งไว้ในระยะเวลาพอสมควร ไม่ควรเก็บออกเร็วหรือทิ้งไว้นานจนเกินไป ถ้าเป็นนิทรรศการเกี่ยวกับโอกาสวันสำคัญควรจัดก่อนเหตุการณ์หรือวันสำคัญนั้น ๆ จะมาถึงเล็กน้อย เมื่อสิ้นระยะเวลาของเรื่องนั้น ๆ แล้วก็ยกเลิกเปลี่ยนจัดเรื่องอื่นต่อไป ไม่ควรปล่อยไว้นานเกินควร ถ้าเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกะทันหัน ควรจัดให้รวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ และจัดทิ้งไว้ระยะหนึ่งตามความสำคัญของเหตุการณ์นั้น ๆ ส่วนลำดับขั้นตอนของการจัดนิทรรศการ มีดังต่อไปนี้

2.1 กำหนดความมุ่งหมายว่า จะจัดเรื่องอะไร ซึ่งบนป้ายแผ่นหนึ่งควรจัดเพียงเรื่องเดียว ไม่ควรจัดพร้อมกันทีเดียวหลายเรื่อง จะทำให้ดูสับสน

2.2 การกำหนดชื่อเรื่องหรือหัวเรื่องของนิทรรศการ ควรเลือกชื่อที่เป็นจุดเด่นและเข้าใจง่ายเพื่อกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดความสนใจและเข้าใจเรื่องราวที่จัดดีขึ้น

2.3 การเลือกวัสดุอุปกรณ์ ควรเลือกให้เหมาะสมกับเรื่องและความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ควรมีความเรียบง่ายแต่สะดุดตาชวนมอง เข้าใจง่าย ตรงตามความมุ่งหมายของเรื่อง มีความหมายในตัว มีความละเอียดไม่มากนัก ขนาดของภาพเห็นได้ชัด ไม่เล็กจนเกินไป ตัวอักษรที่ใช้บรรยายควรเป็นแบบง่าย ๆ ในเรื่องเดียวกันควรใช้ตัวอักษรแบบเดียวกัน ใช้ถ้อยคำสั้น ๆ ที่มีความหมาย ขนาดโตพออ่านง่าย โดยทั่วไปใช้อักษรขนาด 0.5 นิ้ว และไม่ควรใช้รูปทรงมากเกินไปในการจัดนิทรรศการแต่ละครั้งเพราะจะทำให้ไม่มีจุดสนใจ

3. การจัดป้ายนิเทศ วิทยุภาพร นิตยะประภา (2534 : 127-128) กล่าวว่าไว้ว่าป้ายนิเทศ หมายถึง แผ่นป้ายโฆษณาความรู้ ประกอบด้วยตัวอักษรและภาพ พร้อมทั้งวัสดุอื่น ๆ ซึ่งจัดขึ้นเพื่อเผยแพร่ความรู้ ห้องสมุดส่วนมากจะมีป้ายนิเทศเป็นส่วนหนึ่งของฝาผนังห้อง หรือเป็นแผ่นป้ายเล็ก ๆ มุมห้อง ห้องสมุดสมัยใหม่จะมีป้ายนิเทศอยู่ที่ผนังห้องทางเข้าห้องสมุด ปัจจุบันนิยมใช้ป้ายนิเทศเคลื่อนที่ได้ เพราะการใช้พื้นที่ว่างของฝาผนังทำให้เสียพื้นที่ในการตกแต่งห้องสมุด นอกจากนี้ป้ายนิเทศแบบเคลื่อนที่ังใช้ประโยชน์ได้ทั้ง 2 ด้าน และจัดวางได้ตามความเหมาะสม วัตถุประสงค์ในการจัดป้ายนิเทศ มีดังนี้

- 3.1 เพื่อแจ้งเหตุการณ์ประจำวัน ประจำสัปดาห์ ประจำเดือน หรือประจำปี
 - 3.2 เพื่อเผยแพร่กิจกรรมต่าง ๆ ที่ผ่านมาหรือจะทำในอนาคตของห้องสมุด
 - 3.3 เพื่อชักชวนให้ผู้ใช้บริการหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ และจากหนังสือ
 - 3.4 เพื่อเพิ่มพูนความรู้จากข้อมูลใหม่ทันสมัย และทันเหตุการณ์
 - 3.5 เพื่อให้ผู้ให้บริการสนใจวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมของท้องถิ่น
- วิธีหนึ่งที่ช่วยให้สะดวกในการจัดป้ายนิเทศ คือ ควรเก็บสะสมรูปภาพต่าง ๆ แยกไว้เป็น

หมวดหมู่เพื่อให้นำมาใช้ได้ทันทีที่ต้องการ สำหรับระยะเวลาในการจัดป๋ายนิเทศที่เหมาะสมคือ 1-2 สัปดาห์ หรือถ้าเป็นเรื่องเฉพาะกิจ ควรจัดโดยใช้เวลา 1 สัปดาห์

3. การอภิปราย พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ระบุว่า

การอภิปราย หมายถึง การพูดจาหรือการปรึกษาหารือกัน บุญถาวร หงสกุล (2530 : 111-112) กล่าวว่า การอภิปราย คือ การที่กลุ่มหนึ่งมีเจตนาร่วมกันที่จะพิจารณาเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยนำเรื่องและปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ มาปรึกษาหารือกัน ช่วยกันคิดและออกความคิดเห็นเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ การอภิปรายจะสิ้นสุดลงด้วยการตัดสินใจร่วมกัน การอภิปราย มี 2 ประเภท คือ

4.1 การอภิปรายในกลุ่ม (Group Discussion) หมายถึง การที่ผู้อภิปรายกลุ่มหนึ่งประมาณ 15-20 คน ทำการปรึกษาหารือกัน ทุกคนมีส่วนร่วมในการพูดและแสดงความคิดเห็น ผลัดกันเป็นผู้พูดและผู้ฟัง การอภิปรายประเภทนี้ส่วนใหญ่ใช้ในการประชุมปรึกษาเรื่องการดำเนินงานภายในขอบเขตของผู้ที่มาร่วมในการอภิปรายนั้น เช่น การประชุมของนักเรียน การประชุมของสมาชิกในชุมนุมต่าง ๆ เป็นต้น

4.2 การอภิปรายต่อที่ประชุมชน (Public Discussion) การอภิปรายนี้ตรงข้ามกับประเภทแรก คือ มีผู้อภิปรายกลุ่มหนึ่งและผู้ฟังอีกกลุ่มหนึ่ง แบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ได้ดังนี้

4.2.1 การประชุมคณะอภิปราย (Panel Discussion) เป็นการอภิปรายที่มีผู้อภิปราย 3-5 คน โดยมีคนหนึ่งคนทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการอภิปรายหรือวิทยากร ผู้อภิปรายทุกคนต้องมีความรู้ในเรื่องที่อภิปรายเป็นอย่างดีเพื่อจะได้พูดแสดงความคิดเห็น ทุกคนมีสิทธิพูดในทุกหัวข้อ

4.2.2 การอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้ (Symposium Discussion) คล้ายกับการประชุมคณะอภิปราย คือ มีผู้ดำเนินการอภิปราย แต่ต่างกันที่ผู้อภิปรายแต่ละคนต้องไปค้นคว้าหาความรู้ในเรื่องที่ตนได้รับมอบหมาย แล้วนำความรู้ที่ตนได้ค้นคว้ามาแถลงต่อที่ประชุม และในตอนท้ายของการอภิปรายจะเปิดโอกาสให้ผู้ฟังซักถาม

4.2.3 การอภิปรายโต๊ะกลม (Round Table Discussion) เป็นการจัดแบบไม่มีผู้ดำเนินการอภิปราย ผลัดกันซักถามแสดงความคิดเห็นและสนทนากันเอง ทุกคนได้พูดกันโดยทั่วถึง

5. การได้วาที การได้วาทีเป็นศิลปะในการพูดและแสดงความคิดเห็นโดยใช้ข้อมูลหลักการ และเหตุผลสนับสนุนเรื่องราวที่พูด โน้มน้าวใจผู้ฟังให้คล้อยตามและหักล้างข้อคิดเห็นของอีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้ โดยมีจุดประสงค์ที่จะช่วยกันแสวงหาให้รู้ถ่องแท้ว่า ความจริง ในเรื่องนั้น ๆ คืออะไร คนเรามองสิ่งต่าง ๆ ด้วยความรู้สึกส่วนตัว พื้นฐานความรู้เดิมและอคติซึ่งมักทำให้มองเห็นสิ่ง

ต่าง ๆ เพียงด้านเดียว คือ ดี หรือ ไม่ดี ไม่อาจมองเห็นความจริงให้ถ่องแท้ได้ วิธีหนึ่งที่จะดูให้แน่ว่าความจริงเป็นอย่างไร คือการจัดกลุ่มหรือคณะ ให้ช่วยกันพิจารณาดูสิ่งนั้นในแง่ดีหรือในมุมบวก และแง่ไม่ดีหรือในมุมลบ ช่วยกันหาข้อมูลและเหตุผลต่าง ๆ มาเสนอเพื่อเปรียบเทียบกัน การได้วาทีเป็นกิจกรรมซึ่งใช้การพูด ผู้พูดจะต้องอ่านหนังสือหลายเล่มเพื่อนำข้อมูลและหลักฐานมาสนับสนุนความคิดของตน ต้องอ่านหนังสือเล่มที่กล่าวถึงโดยเฉพาะอย่างละเอียดทุกแง่ทุกมุม เป็นการฝึกอ่านในขั้นสูงขึ้นไปอย่างดี วิธีการได้วาที มีดังนี้ (กรมวิชาการ 2546 : 260-262)

5.1 กำหนดญัตติหรือหัวข้อที่จะนำมาใช้ในการได้วาที ควรเป็นหัวข้อที่ท้าทาย ดึงดูดความสนใจและเปิดโอกาสให้มองเห็นได้ทั้งสองแง่หรือทวนกระแสความคิดของคนส่วนมากที่ยังชวนให้ฟัง ญัตติอาจเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับหนังสือบางประเภทที่เป็นที่ข้องใจของคนส่วนมาก เช่น หนังสือการ์ตูนมีประโยชน์หรือไม่ หรือเป็นความคิดรวบยอดในหนังสือบางเล่ม เช่น ความรักคือความทุกข์ ฯลฯ หรือพฤติกรรมของตัวละครในเรื่องนี้เปรียบเทียบกับพฤติกรรมของตัวละครในอีกเรื่องหนึ่งเป็นต้น การกำหนดญัตติทำล่วงหน้าพอสมควร เพื่อให้ผู้เข้าร่วมในการได้วาทีมีเวลาเตรียมตัวอ่านหนังสือเกี่ยวกับญัตติที่กำหนด

5.2 กำหนดคณะบุคคลผู้ได้วาที คณะบุคคลผู้ได้วาทีประกอบด้วย

5.2.1 ประธานการได้วาที 1 คน

5.2.2 ฝ่ายเสนอ ประกอบด้วยหัวหน้า 1 คน และผู้สนับสนุน ไม่เกิน 4 คน

5.2.3 ฝ่ายค้าน ประกอบด้วยหัวหน้า 1 คนและผู้สนับสนุน ไม่เกิน 4 คน

5.2.4 กรรมการผู้ตัดสิน รวมกรรมการผู้จับเวลา ระหว่าง 3-5 คน

5.3 กำหนดหน้าที่ คณะบุคคลผู้ได้วาทีมีหน้าที่ดังนี้

5.3.1 ประธาน มีหน้าที่กล่าวเปิดการได้วาที แจงญัตติให้ผู้ฟังทราบ กล่าวแนะนำผู้ได้วาทีทั้งสองฝ่าย เริ่มจากฝ่ายเสนอโดยแนะนำหัวหน้าฝ่ายและผู้สนับสนุน ฝ่ายเสนอทุกคนตามลำดับ หลังจากนั้นก็นำหัวหน้าฝ่ายค้านและผู้สนับสนุนฝ่ายค้านตามลำดับชี้แจงเกี่ยวกับญัตติให้ทราบ กำหนดเวลาให้แต่ละคนพูด เชิญผู้ได้วาทีตามลำดับ คือ หัวหน้าฝ่ายเสนอ หัวหน้าฝ่ายค้าน ผู้สนับสนุนฝ่ายเสนอคนที่ 1 เมื่อกล่าวครบทุกคนแล้ว จึงเชิญหัวหน้าฝ่ายค้านสรุปและเชิญหัวหน้าฝ่ายเสนอสรุปที่หลัง ฟังความคิดเห็นของคณะกรรมการ แล้วประกาศแจ้งผลให้ผู้ได้วาทีและผู้ฟังทราบ

5.3.2 ผู้ได้วาที มีหน้าที่อ่านหนังสือพิจารณาทุกแง่ทุกมุม โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับญัตติที่จะพูด เลือกสรรคำพูดและประโยคให้เหมาะสมกับหลักการ ใช้คำง่าย ๆ ให้เข้าใจโดยไม่ต้องตีความ ควบคุมอารมณ์ให้เยือกเย็นสุขุม ใจจดจ่ออยู่กับเรื่องที่พูด ตั้งใจฟัง หาข้อมูล

เหตุผลมาหักล้างได้ตอบได้อย่างทันท่วงที ไม่พูดนอกประเด็น ไม่เสียดสีหรือพาดพิงเรื่องส่วนตัวของผู้อื่นไม่กล่าววาทะก้าวร้าวไม่สุภาพ เคารพผู้ฟังและรักษาเวลาอย่างเคร่งครัด

5.3.3 กรรมการผู้ตัดสิน ต้องยึดถือหลักเกณฑ์เคร่งครัด พูดตรงประเด็นหรือไม่ ออกนอกประเด็นเพียงไร เหตุผล ข้อมูล หลักฐานที่นำมาอ้างเหมาะสมและเชื่อถือได้หรือไม่ เพียงไร หักล้างประเด็นของฝ่ายตรงข้ามได้ดีเพียงไร อยู่ในประเด็นหรือไม่ ใช้ข้อมูลหลักฐานหรืออารมณ์แก้ไขข้อโต้แย้งของฝ่ายตรงข้ามได้ดีเพียงไร วิธีการพูดใช้วาจาศิลป์เพียงไร โน้มน้าวใจผู้ฟังได้เพียงไร

6. การทนายปัญหา เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้ใช้บริการรู้จักศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองจากห้องสมุดประชาชน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะได้รับความรู้และความสนุกสนานด้วย สิ่งที่ต้องระวังคือ ปัญหาที่นำมาทนายควรค้นได้จากห้องสมุด และมีความยากง่ายเหมาะสมกับความรู้ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละครั้ง วิธีดำเนินการทนายปัญหามีขั้นตอนดังนี้ (กุลลาบ ปันลายนาค 2539 : 196 -197)

6.1 เตรียมคำถาม คำตอบ และแหล่งคำตอบไว้ให้พร้อมเพื่อกำหนดขอบเขตของแหล่งคำตอบอย่างกว้างๆให้ทราบ

6.2 กำหนดช่วงเวลาที่จะให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมอ่านหนังสือให้เหมาะสม

6.3 ร่างกติกาและรายละเอียดการแข่งขัน เช่น ขอบเขตของแหล่งคำตอบ วิธีเขียนคำตอบ จำนวนคำถาม เกณฑ์ตัดสิน

6.4 ประกาศรับสมัครผู้เข้าแข่งขัน

6.5 ติดต่อขอขบประมาณจัดหารางวัล

6.6 ดำเนินการแข่งขัน

6.7 มอบรางวัลแก่ผู้ชนะ ควรมอบอย่างเป็นทางการเพื่อให้กำลังใจ และเป็นการกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสนใจในการอ่านมากขึ้น

7. การอ่านหนังสือให้ฟัง เด็กเล็กที่ยังอ่านหนังสือไม่ออกมักจะชอบให้ผู้ใหญ่อ่านหนังสือเรื่องต่างๆให้ฟัง บรรณารักษ์ควรจัดกิจกรรมอ่านหนังสือให้เด็กฟังเพื่อช่วยให้เด็กสนใจหนังสือ การเลือกหนังสือที่จะนำมาอ่านควรคำนึงถึงระดับอายุของเด็ก การเลือกเรื่องที่จะอ่านอาจต้องสอบถามความต้องการของเด็กด้วย หรือเลือกเรื่องที่เหมาะสมกับเทศกาล มีส่วนสัมพันธ์กับชีวิตและประสบการณ์ของเด็ก นิทาน เทพนิยาย ตำนานเกี่ยวกับวีรบุรุษ รวมทั้งวรรณคดีเรื่องต่างๆ ที่เป็นร้อยแก้ว กาพย์ หรือกลอนง่ายๆมีคำซ้ำๆ กัน จะทำให้คุ้นหูและหัดเด็กให้รู้จักความไพเราะของบทกวี ข้อพึงระวังในการอ่านบทกลอน คืออย่าพยายามวิเคราะห์ แปลความหรืออธิบายให้เด็กฟัง เพราะ

ความรู้สึกซาบซึ้ง ในบทกลอนอธิบายรายละเอียดออกมาได้ยาก ระยะเวลาที่ใช้ในการอ่านออกเสียง ขึ้นอยู่กับอายุของผู้ฟัง เช่น เด็กเล็กควรใช้เวลาสั้นๆ เด็กโตอาจขยายเวลาเพิ่มขึ้น การเตรียมการอ่าน ควรจัดกลุ่มผู้ฟังให้เป็นกลุ่มเล็กๆ ก่อนและนั่งล้อมวงกันตามสบายให้มีความรู้สึกเป็นกันเอง ในการอ่านก็ควรใช้น้ำเสียงธรรมดา แต่ให้มีเน้น มีเว้นระยะโดยต้องเตรียมตัวล่วงหน้า ทดลองอ่านดูก่อน เพื่อให้ทราบว่าจะเว้นระยะหรือเน้นที่ใด นิทานของเด็กก็มีบางเรื่องที่เขียนเป็นบทประพันธ์ อาจเป็นร้อยแก้วให้ฟังและอ่านทำนองเสนาะบ้าง เพื่อให้เด็กรู้จักการอ่านทำนองเสนาะด้วย ถ้าบรรณารักษ์ ไม่อ่านเองอาจขอความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นได้ โดยบรรณารักษ์ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ จัดสถานที่ และจัดเตรียมหนังสือไว้บริการ

8. การประกวดกิจกรรมยอดนักอ่านหรือกิจกรรมยอดนักอ่าน ยอดนักอ่านเป็นกิจกรรมที่เป็นผลมาจากการส่งเสริมการอ่านภายหลังจากที่มีการกระตุ้นให้สนใจในการอ่านมาแล้ว กิจกรรมนี้ถือว่าเป็นกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพการอ่านของผู้อ่าน เพราะเป็นการรวมเอาการรู้จักเลือก วัสดุการอ่าน (หนังสือ) การประเมินคุณค่าหนังสือ (การวิจารณ์) การแสดงทักษะในการเขียน (บันทึก การอ่าน) และสรุปเรื่องราวของหนังสือที่อ่าน จึงนับได้ว่าเป็นกิจกรรมที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการสร้างนักอ่านที่มีคุณภาพ และเป็นการฝึกความรับผิดชอบให้แก่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี เพราะกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้เวลาติดต่อกันนานพอสมควร หากผู้อ่านไม่มีความรับผิดชอบ ไม่อดทนและไม่พากเพียรก็จะเลิกไปก่อนจะเสร็จสิ้นกิจกรรม

9. การบันทึกการอ่าน มีวิธีดำเนินกิจกรรมโดยให้ผู้เข้าร่วมแข่งขันหาหนังสือมาอ่าน อาจยืมจากห้องสมุด ใช้หนังสือส่วนตัวหรือขอยืมจากผู้อื่น อ่านจบแล้วกรอกข้อความในสมุดบันทึก และให้ผู้ปกครองหรือกรรมการลงชื่อรับรองว่าผู้เข้าแข่งขันได้อ่านและบันทึกจริง โดยบันทึกการอ่านใน ระยะเวลาที่กำหนด ผู้เข้าแข่งขันคนใดอ่านหนังสือแล้วบันทึกได้จำนวนมากที่สุด และเสร็จเร็วที่สุด จะเป็นผู้นั้นจะได้เป็นยอดนักอ่านและได้รับรางวัล

10. การเล่าเรื่องหนังสือ การเล่าเรื่องหนังสือเป็นกิจกรรมประเภทให้การพูดเพราะเป็นการนำเรื่องหนังสือมาพูดให้ผู้ฟังเกิดความสนใจ โดยเลือกจุดเด่นของหนังสือมาเล่าพร้อมแสดง หนังสือในขณะที่กำลังเล่าด้วย กิจกรรมประเภทนี้เป็นการชักชวนให้ผู้ใช้บริการสนใจหนังสือเล่มที่กำลังเล่าเพื่อที่จะได้อ่านเอง การเล่าเรื่องหนังสือเป็นการแนะนำการอ่านอีกวิธีหนึ่ง บรรณารักษ์ผู้เล่า จะต้องมีความรอบรู้ทั้งในเรื่องที่เกี่ยวกับหนังสือและความรู้ด้านอื่นๆ การทำบันทึกการอ่านจะช่วยให้เนื้อหาในการถ่ายทอดชัดเจน การดำเนินเรื่องเป็นไปตามลำดับไม่วกวน ผู้เล่าต้องสำรวจมกิริยาในการเล่า น้ำเสียงกระตือรือร้นแสดงความจริงใจต่อผู้ฟัง นอกจากนี้เวลา สถานที่และสภาพแวดล้อมก็เป็น ปัจจัยสำคัญในการจัดกิจกรรมไม่ให้มีบรรยากาศน่าเบื่อได้ ถ้าภายในห้องสมุดแคบอาจใช้สนามหน้า ห้องสมุดหรือถ้าเป็นกลุ่มเล็กๆ อาจใช้มุมใดมุมหนึ่งของห้องสมุดได้ วิธีการเล่าเรื่องหนังสือควรทำ

ตามลำดับ คือ เมื่อบรรณารักษ์เตรียมหนังสือที่น่าสนใจเหมาะสมกับระดับของผู้ฟังแล้ว ให้ประกาศล่วงหน้า แจ้งวัน เวลา และสถานที่ที่จะจัดกิจกรรมก่อนหนึ่งสัปดาห์ ผู้เล่าต้องอ่านหนังสือเล่มนั้นให้เข้าใจตลอดทั้งเล่ม เลือกตอนที่ต้องการเน้นเพื่อยกตัวอย่าง ขณะกำลังเล่าควรหาตอนที่ที่น่าสนใจอ่านให้ฟังและหาจุดขมวดปมท้ายเรื่องที่คิดว่าจะทำให้ผู้ฟังสนใจที่สุด ถ้าเนื้อเรื่องยาวมากต้องทำบันทึกย่อไว้เพื่อทบทวนความจำ การดำเนินกิจกรรมเล่าเรื่องหนังสือ มี ข้อควรคำนึงดังต่อไปนี้

10.1 เล่าเรื่องตามทีบันทึกไว้ ใช้เสียงดังและชัดเจน เน้นเมื่อถึงจุดเด่นของเรื่อง ยกตอนที่น่าสนใจจากหนังสือมาอ่านให้ฟังเพื่อชักชวนให้ผู้ฟังสนใจในสำนวนการเขียนของผู้แต่งหนังสือเล่มนั้น ซึ่งจะทำให้ผู้ฟังอยากอ่านมากขึ้น ยกเหตุการณ์ที่น่าสนใจโดยให้รายละเอียดที่ไม่คลาดเคลื่อน ผู้เล่าเรื่องควรยกตัวอย่าง ประมาณ 2-3 ตอน ไม่ควรมากกว่านี้

10.2 การเล่าเรื่องหนังสือไม่ควรเล่าจนจบเรื่อง เพราะมีจุดมุ่งหมายให้ผู้ฟังไปอ่านเอง เป็นการชักชวนให้เกิดความสนใจเท่านั้น เมื่อเล่าถึงจุดสำคัญที่เลือกไว้ก็ให้ขมวดปมให้ผู้ฟังอยากรู้เรื่องต่อ เกิดความกระตือรือร้นต้องการไปอ่านจนจบหรือรู้รายละเอียดมากกว่าที่ได้ฟังไปแล้ว

10.3 เวลาที่ใช้ในการเล่าขึ้นอยู่กับอายุของผู้ฟัง ถ้าเป็นเด็กจะใช้เวลาประมาณ 20-30 นาที แต่ถ้าเป็นผู้ใหญ่หรือระดับอุดมศึกษาอาจใช้เวลา 45-60 นาทีก็ได้ ทั้งนี้ต้องแล้วแต่ประเภทของหนังสือที่นำมาเล่า ถ้าเป็นหนังสือชุดก็ใช้เวลาเพิ่มขึ้นได้

11. การแนะนำหนังสือ เป็นวิธีการชักชวนให้ผู้ฟังใช้ห้องสมุดสนใจอ่านหนังสือโดยบรรณารักษ์ต้องคัดเลือกหนังสือให้เหมาะสมกับวัยและระดับการศึกษาของผู้ฟัง วิธีการแนะนำหนังสือทำได้ 2 วิธี คือการพูด และการจัดนิทรรศการ

11.1 การพูด การพูดเพื่อการแนะนำหนังสือต้องเตรียมหนังสือที่ต้องการจะใช้ โดยดูเนื้อหาคร่าวๆ เพราะการแนะนำหนังสือไม่ต้องพูดรายละเอียดภายในเล่มมากนัก อาจแนะนำเป็นชุดวิชา หรือหมวดวิชาเนื้อหาที่ใกล้เคียงกัน โดยจะแนะนำครั้งละเล่มหรือหลายเล่มก็ได้ วิธีการพูดจะเน้นชื่อหนังสือ ชื่อผู้แต่ง ชื่อชุด (ถ้าหนังสือเป็นชุด) เนื้อหาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันทีเวลาที่ใช้พูดควรเป็น 30-40 นาที ใช้สถานที่ในห้องสมุด ก่อนการจัดต้องประชาสัมพันธ์ล่วงหน้าอย่างน้อยหนึ่งสัปดาห์ ให้ผู้สนใจทราบวัน เวลาและเรื่องที่จะแนะนำ ตัวบรรณารักษ์ผู้พูดจะเป็นสิ่งดึงดูดให้ผู้ฟังสนใจ ควรใช้ภาษาและวิธีการนำเสนอไม่น่าเบื่อ หนังสือที่นำมาเสนอควรเป็นหนังสือใหม่และอยู่ในสภาพเรียบร้อย

11.2 การจัดนิทรรศการ คือการนำเสนอหนังสือที่น่าสนใจ เป็นการจัดแสดงหนังสือใหม่ บริเวณจัดนิทรรศการต้องเด่นสะดุดตาผู้เข้าใช้ห้องสมุด มีป้ายประกาศให้เห็นชัดเจนการแนะนำหนังสือเป็นกิจกรรมที่ห้องสมุดจัดได้บ่อยๆเพราะไม่เสียเวลาในการจัดเตรียมมาก ในการจัดอาจใช้การพูดประกอบกับการจัดนิทรรศการ คือ พูดแนะนำในขณะจัดนิทรรศการด้วยจะช่วยเน้นให้

ผู้สนใจหยิบหนังสือขึ้นมาอ่าน เพราะหากฟังการแนะนำหนังสือโดยไม่มีโอกาสได้เห็นหนังสือหรือหยิบอ่านทันทีหลังจากฟังการแนะนำจะมีคนจำนวนน้อยที่สนใจติดตามอ่านเองต่อไป การแนะนำหนังสือจึงนิยมจัดนิทรรศการประกอบการพูดทุกครั้ง

12. การแสดงหุ่น หุ่นเป็นสื่อชนิดหนึ่งที่ใช้ถ่ายทอดเรื่องราวหรือความคิดต่าง ๆ ออกมาให้ผู้ดูได้รับรู้ด้วยวิธีง่าย ๆ การใช้หุ่นมักเป็นไปตามรูปแบบของการแสดงละครหรือวิพิธทัศนา การเล่นหุ่นจัดว่าเป็นศิลปะแขนงหนึ่ง แต่การแสดงหุ่นจะทำให้เหมือนการแสดงของคนจริงไม่ได้ การประดิษฐ์หุ่นต้องตกแต่งหน้าตาบุคลิกของหุ่นให้เด่นชัด เช่น หุ่นที่นิสัยดุร้ายก็แต่งหน้าให้ดูน่ากลัว หุ่นที่มีลักษณะตลกขบขันก็เขียนหน้าตาให้ดูน่าขัน หุ่นที่เป็นนางเอกก็แต่งให้ดูสวยงาม เป็นต้น การแสดงหุ่นก็เหมือนการแสดงทั่ว ๆ ไปคือต้องมีเวที ฉาก บท แสงสี (ถ้าเป็นการแสดงในเวลากลางคืน) และเสียง ผู้ชมการแสดงหุ่นของห้องสมุดมักเป็นผู้ที่อยู่ในวัยเด็ก ซึ่งเด็กที่เข้าชมจะได้รับประโยชน์จากการชมการแสดงหุ่น ดังนี้

12.1 หุ่นช่วยในการแสดงออกของอารมณ์ เด็กบางคนมีชีวิตที่ไม่สมหวัง ถ้าได้ชมการแสดงหุ่นจะช่วยให้เขามีโอกาสสร้างจินตนาการไปในแนวทางที่เขาปรารถนาช่วยผ่อนคลายความเครียดตึงของจิตใจได้

12.2 หุ่นช่วยให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ ถ้าเด็กได้สร้างหุ่นตามแนวคิดของตน ได้จินตนาการเกี่ยวกับบุคลิกหน้าตาของหุ่น จะเป็นการส่งเสริมทางด้านศิลปประดิษฐ์

12.3 หุ่นช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางสังคม ช่วยให้เด็กรู้จักการทำงานเป็นกลุ่มรู้จักหน้าที่และรับผิดชอบงานต่างๆตั้งแต่การประดิษฐ์หุ่น สร้างบท พากย์บท ซ้อมการแสดงจนถึงการแสดงจริงเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ หุ่นที่ใช้กันอยู่ทั่วไปมี 6 ชนิด คือ (สุชุม เฉลยทรัพย์ 2531:278 -279)

12.3.1 หุ่นมือ (Hand Puppets) เป็นหุ่นที่ใช้มือเพียงข้างเดียวก็เชิดได้ มี 2 ลักษณะคือ แบบที่ 1 เป็นหุ่นที่ใช้นิ้วเพียง 3 นิ้วเชิด คือ นิ้วกลาง นิ้วชี้ และนิ้วหัวแม่มือเชิดหุ่นแบบนี้เวลาแสดงตัวหุ่นจะสามารถเคลื่อนไหวมือและศีรษะได้ ส่วนแบบที่ 2 ผู้เชิดต้องใช้นิ้วทั้งห้าเชิดพร้อมๆกัน หุ่นแบบนี้จะเคลื่อนไหว อ้าปากได้เหมือนพูดได้จริง

12.3.2 หุ่นเชิด (Marionettes Puppets) คล้ายๆกับหุ่นกระบอก คือ ประดิษฐ์ตัวหุ่นสมบูรณ์ มีตัว แขน ขา สวมเสื้อผ้า แล้วใช้ไม้เล็ก ๆ ยาว ๆ เย็บปลายติดกับส่วนที่เราต้องการจะให้หุ่นเคลื่อนไหว เช่น ที่ปลายมือ โดยขณะเชิดคนเชิดจับไม้เชิดไปมา

12.3.3 หุ่นเงาหรือหนังตะลุง (Shadow Puppets) เป็นหุ่นที่ทำจากแผ่นหรือกระดาษแข็งมีไม้ยึดโยงส่วนต่างๆของตัวหุ่นส่วนที่ต้องการให้เคลื่อนไหว การแสดงต้องใช้จอผ้าขาวหรือกระดาษสี มีการเชิดจากหลังโรง โดยใช้ไฟส่องหลังตัวหุ่น การเคลื่อนไหวของหุ่นจะปรากฏเป็นเงาตามผนังจอ

12.3.4 พุ่ซั๊ก (String Puppets) พุ่ซั๊กนั้สร้งเต้มตัว พุ่ซั๊กจะเชิดจากด้านบน โดยมีเชือกหรือลวดเส้นเล็กห้อยระยงระยงตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย พุ่ซั๊กนี้เวลาเชิดแล้วจะเคลื่อนไหวดูเหมือนคนจริง ผู้ที่เชิดพุ่ซั๊กนี้จะต้องฝึกมาก ๆ จึงจะเคลื่อนไหวได้สมจริงและเป็นธรรมชาติ พุ่ซั๊กมีข้อเสียคือต้องใช้เวลาการทำและหัดเชิดพุ่ซั๊กนาน ใช้ทุนสูง ต้องมีอุปกรณ์ประกอบฉากเหมือนการเล่นละครจริง ๆ ดังนั้นโดยมากจะเป็นการเชิดของนักแสดงอาชีพมากกว่าใช้ในวงการศึกษา

12.3.5 พุ่ซั๊กนิ้วมือ (Finger Puppets) เป็นพุ่ซั๊กที่มีขนาดเล็กทำขึ้นสำหรับสวมใส่นิ้วเวลาเชิดซึ่งจะใช้นิ้วทั้งห้านิ้วก็ได้ การแสดงพุ่ซั๊กนี้เหมาะสำหรับกลุ่มผู้ชมที่มีขนาดเล็ก

12.3.6 พุ่ซั๊กถุงมือ (Glove Puppets) ทำจากถุงมือ เป็นพุ่ซั๊กที่ทำได้ง่ายกว่าพุ่ซั๊กชนิดอื่น ทำได้โดยตกแต่งแต่ละนิ้วของถุงมือให้เป็นตัวละครแต่ละตัว และใช้มือขยับไปมาเมื่อต้องการให้ตัวพุ่ซั๊กเคลื่อนไหว

13. การแสดงละคร การจัดแสดงละครเป็นการส่งเสริมความรู้พิเศษให้แก่เด็กแม้แต่เด็กเล็ก ๆ ที่ยังอ่านหนังสือไม่ออกบรรณารักษ์ก็สามารถใช้วิธีเล่านิทานให้ฟัง แล้วให้เล่นละครโดยสวมบทบาทตัวละครในนิทานได้ ถ้าเป็นเด็กโตบรรณารักษ์ก็อาจฝึกให้เขียนบทละคร และหัดแสดงละครเรื่องนั้น การแสดงละครเป็นการฝึกพูด แสดงท่าทาง แสดงความรู้สึกให้เหมาะสมกับตัวละคร เรื่องที่นำมาแสดงอาจเลือกจากนวนิยาย เรื่องสั้น วรรณคดี โดยอาจตัดตอนมาตอนหนึ่งนำเพลงง่าย ๆ มาร้องประกอบการแสดงละคร หรือบรรณารักษ์อาจแต่งเรื่องราวขึ้นเอง อาจเป็นเรื่องเกี่ยวกับห้องสมุด เช่น เรื่องการใช้ห้องสมุด แล้วนำมาให้แสดง เป็นต้น วิธีส่งเสริมการอ่านด้วยการแสดงละครทำได้ดังนี้ (ภิญญาพร นิตยะประภา 2534 :120-121)

13.1 เลือกเรื่องง่าย ๆ โดยอาจหาจากหนังสือในห้องสมุด

13.2 ผู้แสดงต้องเข้าใจเรื่องราวเป็นอย่างดี

13.3 มีการซ้อมบทและเตรียมตัวก่อนแสดง เช่น การฝึกพูด ฝึกท่าทาง เป็นต้น

13.4 หาดนตรีที่เหมาะสมกับเนื้อเรื่องมาประกอบการแสดงจะช่วยให้ละครสนุกและมีชีวิตชีวา เราอาจแนะนำให้รู้สึกสนุกสนานไปตามท้องเรื่อง

13.5 สถานที่แสดง อาจใช้เวทีในหอประชุมหรือในห้องสมุด เป็นต้น

13.6 การแต่งกายของผู้แสดง ควรใช้แบบง่าย ๆ ไม่สิ้นเปลืองอาจประดิษฐ์ขึ้นเอง เช่น ขนนกปักผม มงกุฎ หน้ากากรูปสัตว์ต่าง ๆ เป็นต้น

14. การแนะแนวการอ่าน การแนะแนวการอ่านเป็นกิจกรรมที่ห้องสมุดจัดขึ้นเพื่อชักจูงส่งเสริมให้ผู้ใช้อห้องสมุดมีความเข้าใจในเรื่องของหนังสือ รู้จักวิธีอ่าน วิธีค้นหาหนังสือ วิธีใช้บัตรรายการ วิธีเลือกหนังสืออ่าน ซึ่งจะก่อให้เกิดนิสัยรักการอ่าน ให้อ่านหนังสือเป็นและมีรสนิยมนใน

การอ่าน การแนะนำการอ่านที่ดีต้องใช้เวลานาน ต้องใช้วิธีที่เหมาะสมกับวัยและความรู้ของผู้รับ การแนะนำการอ่านทำได้ 2 วิธี คือ รายบุคคล ซึ่งเหมาะสำหรับผู้ที่มีปัญหาในการอ่าน เช่น อ่านหนังสือช้าหรือไม่สามารถหาหนังสือที่เหมาะสมได้ และกลุ่ม เป็นการให้คำแนะนำแก่ผู้อ่านที่มีจำนวนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ซึ่งจัดขึ้นในโอกาสที่เหมาะสม บรรณารักษ์สามารถใช้เทคนิคและความสามารถในการจัดบริการแนะนำการอ่านโดยดำเนินการ ดังนี้ (กุหลาบ บันลายนาค 2539 : 192 – 201)

- 14.1 ทำความรู้จักกับผู้อ่านเป็นรายบุคคล
- 14.2 เลือกวัสดุตามความต้องการของผู้อ่าน
- 14.3 จัดบรรยากาศให้ดึงดูดและน่าสนใจ
- 14.4 วัสดุที่จัดหาที่สามารถลงทะเลียนได้
- 14.5 หาหนังสือและสิ่งพิมพ์ให้มีจำนวนเพียงพอกับความต้องการของผู้อ่าน
- 14.6 จัดเทปเกี่ยวกับการเล่าเรื่องหนังสือ (Book talk) และบรรณนิทัศน์
- 14.7 รายชื่อหนังสือที่กำลังเป็นที่สนใจ
- 14.8 จัดอภิปรายเกี่ยวกับหนังสือ
- 14.9 ให้ผู้อ่านได้พบวรรณกรรมหลาย ๆ เล่ม
- 14.10 พยายามให้ผู้อ่านและผู้แต่งหนังสือได้มีโอกาสพบกัน

15. การออกร้านหนังสือ เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ห้องสมุดจัดขึ้นตามโอกาสและความเหมาะสม ห้องสมุดส่วนใหญ่จะจัดกิจกรรมออกร้านหนังสือในงานสัปดาห์ห้องสมุด ช่วยให้ผู้ใช้บริการห้องสมุดได้ทราบความเคลื่อนไหวในวงการหนังสือ ได้ซื้อหนังสือดีราคาถูก นอกจากนี้ห้องสมุดอาจนำผลกำไรจากการขายหนังสือไปใช้ในการปรับปรุงห้องสมุดได้อีกด้วย การออกร้านหนังสือทำได้ดังนี้

- 15.1 กำหนดวันเวลาและสถานที่ที่ออกร้านหนังสือ
- 15.2 ติดต่อสำนักพิมพ์ ร้านขายหนังสือ โดยพิจารณาเลือกร้านที่มีหนังสือดี
- 15.3 วิธีการจำหน่าย ห้องสมุดอาจจะรับเป็นผู้จำหน่ายเองเมื่อมีหนังสือเหลือจึงส่งคืน หรือให้ร้านค้าเข้ามาจำหน่ายแล้วคิดเปอร์เซ็นต์ให้ห้องสมุดตามที่ตกลงกันได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของบรรณารักษ์ว่าจะจัดจำหน่ายด้วยวิธีใดจึงจะเหมาะสม
- 15.4 ห้องสมุดจะต้องประชาสัมพันธ์ให้ผู้ใช้บริการทราบโดยทั่วกัน
- 15.5 สถานที่ออกร้านหนังสือควรอยู่ศูนย์กลางที่คนจะผ่านไปมา และควรตกแต่งให้สวยงามมีลักษณะเชิญชวนให้เข้าไปชม
- 15.6 ควรจัดป้ายโฆษณาโดยเลือกบทวิจารณ์หนังสือเด่น ๆ มาติดไว้เพื่อเพิ่ม

ความน่าสนใจให้แก่ผู้ชม และควรมีการเปลี่ยนแปลงแต่ละวันมิให้ซ้ำซาก

15.7 การจัดหนังสือในร้านควรแบ่งเป็นพวก ๆ เช่น หนังสือคณะกรรมการประกวด หนังสืออ่านนอกเวลา หนังสือสำหรับเด็ก ฯลฯ เพื่อให้ผู้สนใจเฉพาะเรื่องเลือกซื้อได้โดยสะดวก

15.8 ควรจัดทำบัญชีการขายให้เรียบร้อยในแต่ละวัน

16. การจัดตั้งชมรมห้องสมุด เป็นการการจัดตั้งชมรมเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เข้าห้องสมุดเข้ามา มีบทบาทในกิจกรรมของห้องสมุดมากขึ้น เป็นการประชาสัมพันธ์ที่ดีวิธีหนึ่งเพราะสมาชิกชมรมจะ ช่วยกระจายข่าวได้รวดเร็ว และขยายวงกว้างในหมู่ผู้ใช้บริการมากขึ้น ในบางกรณีอาจช่วยแก้ไข ข้อบกพร่องและปัญหาในการบริการของห้องสมุดให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี เป็นการช่วยพัฒนาการบริการ ของห้องสมุดให้เป็นไปในแนวทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ บรรณารักษ์มักได้รับหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของชมรม ส่วนจุดมุ่งหมายในการจัดตั้งชมรมห้องสมุดมีดังนี้

16.1 เพื่อปรับปรุงส่งเสริมบริการห้องสมุดให้ดีขึ้น

16.2 เพื่อส่งเสริมความสนใจในการใช้ห้องสมุดให้กว้างขวางขึ้น

16.3 เพื่อให้รู้จักใช้ห้องสมุดอย่างมีประสิทธิภาพ

16.4 เพื่อให้สามารถเผยแพร่วิธีการใช้ห้องสมุดให้กว้างขวางขึ้น

16.5 เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้ใช้บริการกับห้องสมุด

16.6 เพื่อสนับสนุนผู้ที่ต้องการจะเป็นบรรณารักษ์ในอนาคต

อนึ่ง สมาชิกชมรมจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ การประชาสัมพันธ์ของคณะกรรมการ ชมรม ซึ่งคณะกรรมการชมรมควรมีอายุการเป็นกรรมการคราวละ 1 ปี เมื่อสิ้นปีจะต้องมีการประชุม แลกผลงานและเลือกตั้งคณะกรรมการใหม่

17. การจัดตั้งชมรมนักอ่าน “ชมรมนักอ่าน” หมายถึง ชมรมที่เกิดจากการรวมตัวกัน ของนักอ่านหรือผู้ที่สนใจในการอ่านหนังสือและใฝ่ใจในการหาหนังสือที่ดีอ่าน ทั้งนี้ อาจนัดหมายทำ กิจกรรมร่วมกันเป็นครั้งคราว วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งชมรมนักอ่าน มีดังนี้

17.1 เพื่อส่งเสริม สนับสนุน ให้มีผู้รักหนังสือและรักการอ่านมากขึ้น

17.2 เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้เป็นนักอ่านที่ดีและรู้จักเลือกหนังสืออ่าน

17.3 เพื่อส่งเสริมการอ่านของสมาชิกให้กว้างขวางขึ้น

17.4 เพื่อปลูกฝังเจตคติและนิสัยที่ดีในการอ่าน

18. การจัดทัศนศึกษา วิธีนี้ช่วยให้กิจกรรมส่งเสริมการอ่านได้รับความสนใจจาก ผู้เข้าร่วมกิจกรรมยิ่งขึ้น ควรมีการโฆษณาให้อ่านหนังสือที่เกี่ยวข้องหรือพาเดินถึงสถานที่ที่ไป ทัศนศึกษา โดยอาจอ่านหนังสือก่อนหรือหลังกลับจากทัศนศึกษาก็ได้

19. การจัดทำหนังสือหรือวารสารของห้องสมุด วิธีนี้เป็นผลดีต่อผู้อ่านที่จะได้รับความรู้

และทราบความเคลื่อนไหวของห้องสมุด เป็นผลดีต่อผู้จัดทำที่จะได้ประโยชน์จากการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลเพื่อจัดทำหนังสือหรือวารสารดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีประโยชน์ต่อห้องสมุดในแง่การประชาสัมพันธ์ด้วย

20. การจัดทำบรรณนิทัศน์ เป็นการนำเสนอเนื้อหาและลักษณะอย่างย่อ ๆ ของหนังสือแต่ละเล่ม เพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับผู้อ่านที่จะได้พิจารณาก่อนตัดสินใจเลือกอ่านหนังสือในแนวที่ตนสนใจโดยไม่ต้องใช้เวลาเลือกเรื่องที่อ่านมากนัก

21. การจัดทำรายชื่อหนังสือหรือบรรณานุกรม เป็นการรวบรวมรายชื่อหนังสือที่มีอยู่ในห้องสมุดเพื่อนำเสนอแก่ผู้ใช้บริการ การจัดทำดังกล่าวแบ่งออกเป็น 3 แบบคือ

21.1 เสนอหนังสือใหม่ที่ห้องสมุดซื้อหรือได้รับ

21.2 เสนอหนังสือที่น่าสนใจในระยะนั้นที่ห้องสมุดมี

21.3 เสนอหนังสือประกอบการสอนของครูทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน

22. การจัดกลุ่มสนใจ การจัดกลุ่มสนใจเป็นการศึกษาที่รัฐบาลจัดให้ประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียน เรื่องที่จัดมักเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพ เช่น การตัดเย็บเสื้อผ้า การประดิษฐ์ การประกอบและถนอมอาหาร การซ่อมจักรยานยนต์ การซ่อมวิทยุและโทรทัศน์ การขับรถยนต์ การจัดกลุ่มสนใจของห้องสมุดควรเป็นเรื่องที่จัดขึ้นเพื่อเป็นสื่อให้สมาชิกกลุ่มสนใจเกิดความสนใจเรื่องที่วิทยากรจัดสอน ถ้าเวลาที่จัดน้อยผู้เข้ากลุ่มสนใจยังมีข้อข้องใจ บรรณารักษ์ควรจัดหนังสือสำหรับค้นคว้าเพิ่มเติม เช่น ถ้าสอนเรื่องการตอนต้นไม้ ภายในห้องสมุดควรจัดหาหนังสือเกี่ยวกับการเกษตรที่มีข้อมูลการตอนต้นไม้ เป็นต้น

23. สโมสรการอ่านหรือสโมสรนักอ่าน คือ การจัดกลุ่มผู้สนใจหนังสือในแต่ละประเภทเข้าด้วยกันให้มีโอกาสได้อภิปราย แสดงออกในเรื่องที่สนใจนั้นๆ ร่วมกัน อาจจัดในห้องใต้ร่มไม้หรือที่ว่างแห่งใดก็ได้ที่เหมาะสม บรรณารักษ์ควรช่วยกำหนดเวลาในการพบปะกัน และในการพบกันแต่ละครั้งของสมาชิก บรรณารักษ์ควรรหาโอกาสแนะนำหนังสือที่เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ในห้องสมุดด้วย ส่วนระเบียบและผลประโยชน์หรือข้อตกลงอื่นของกลุ่มควรให้กลุ่มเป็นผู้กำหนด ทั้งนี้ สโมสรการอ่านควรมีสาขาตามที่ต่าง ๆ หรือตามห้องสมุดอื่นให้กว้างขวางยิ่งขึ้นด้วย

24. การวิจารณ์หนังสือ คือ การพิจารณาหนังสือแต่ละเล่มอย่างละเอียดถึงลักษณะการเขียน เนื้อเรื่อง เนื้อหา รูปเล่ม เพื่อหาข้อดีและข้อบกพร่อง เป็นการชี้ให้ผู้อ่านได้เห็นว่าหนังสือเล่มนั้นมีส่วนที่ดีหรือไม่ดีอย่างไร คุณค่าของการวิจารณ์หนังสือขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถ ความซื่อตรงของผู้วิจารณ์ ลักษณะของการวิจารณ์หนังสือที่ดีมี 5 ประการ ดังนี้ (สุชุม เฉลยทรัพย์ 2531 : 272-275)

24.1 มีแบบแผนในการเขียนดี ควรแสดงความคิดเห็นออกมาอย่างง่าย ๆ แต่แฝงหลักการและมีประสิทธิภาพ

24.2 เป็นการวิจารณ์ที่เชื่อถือได้ โดยผู้วิจารณ์ต้องได้อ่านหนังสือเล่มนั้นจริงและต้องมีความรู้ในสาขาที่วิจารณ์

24.3 มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบอย่างสุขุมรอบคอบกับหนังสือเล่มอื่นที่อยู่ในสาขาเดียวกันหรือหนังสือที่มีลักษณะเช่นเดียวกัน

24.4 มีการรวบรวมสรุปอย่างกว้าง ๆ ให้ครอบคลุมทุกจุดที่เป็นหลักสำคัญในการประเมินคุณค่าของหนังสือ เช่น ความน่าเชื่อถือ ขอบเขต แบบของการเขียน คุณค่าของหนังสือ และรูปเล่ม

24.5 มีการตัดสินคุณค่าของหนังสืออย่างเที่ยงธรรม ปราศจากอคติ

25. มุมเกม ในปัจจุบันทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดไม่ได้มีเฉพาะหนังสือเพียงอย่างเดียว เพราะวิทยาการต่าง ๆ ได้จัดเก็บไว้ในสื่อหลายประเภท ดังนั้นบรรณารักษ์จึงสามารถจัดซื้อเกมต่างๆ รวมทั้งอาจผลิตขึ้นเองให้บริการให้ผู้ใช้ได้ฝึกเชาวน์ พัฒนาสติปัญญาและอารมณ์ ใช้เป็นเครื่องผ่อนคลายเครียด เกมจัดเป็นสื่อประเภทหนึ่งที่ช่วยพัฒนาการอ่านได้ บรรณารักษ์อาจนำของเล่นและเกมเหล่านี้มาจัดไว้มุมใดมุมหนึ่งในห้องสมุด หรือจัดเสริมเมื่อมีการจัดนิทรรศการเป็นครั้งคราว เกมที่ห้องสมุดจัดให้บริการ ได้แก่ เกมต่อศัพท์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เกมต่อภาพ การแต่งตัวตุ๊กตา วงเวียนวงกต สามเสื่อแหกค้าย เสือข้ามห้วย เป็นต้น การเล่นเกมเป็นกิจกรรมที่จะช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้ใช้บริการให้เข้าใช้ห้องสมุดมากขึ้น เกมที่จัดให้บริการในห้องสมุดควรเป็นเกมในเชิงสร้างสรรค์ความคิดและสติปัญญา ซึ่งอาจเป็นของเล่นที่มีขายตามท้องตลาดที่บรรณารักษ์พิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นประโยชน์แก่ผู้เล่น เกมที่จัดให้บริการในห้องสมุดแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

25.1 เกมทั่วไป เป็นเกมที่มุ่งให้ผู้เล่นได้รับความรู้ สนุกสนานเพลิดเพลินและใช้ไหวพริบสติปัญญาในด้านต่าง ๆ การจัดให้มีเกมประเภทนี้ในห้องสมุดจะช่วยกระตุ้นหรือสร้างความสนใจให้ผู้ใช้บริการอยากเข้าห้องสมุดเท่านั้น เพราะบางคนทีเข้าห้องสมุดครั้งแรก ๆ อาจยังไม่สนใจหนังสือหรือสื่ออื่น แต่เมื่อเข้ามาอาจเกิดความสนใจได้ในภายหลัง

25.2 เกมส่งเสริมการอ่าน เป็นเกมที่มุ่งให้ผู้เล่นได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินและกระตุ้นให้ผู้สนใจห้องสมุด ซึ่งบรรณารักษ์สามารถจัดทำเกมขึ้นเองได้

26. การสัมภาษณ์นักเขียน เป็นกิจกรรมที่ห้องสมุดอาจจัดในบางโอกาส ผู้ใช้บริการจะได้รับความรู้ ได้รับฟังความคิดเห็นที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์จากนักเขียนในเรื่อง

ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเขียน อาทิ วิธีปฏิบัติเพื่อให้ได้รับความสำเร็จในการเป็นนักเขียน การจัด
สัมมนาควรมีการเตรียมงานเป็นอย่างดีเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการสัมมนา

27. ห้องสมุดเคลื่อนที่ เป็นกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุดประชาชนที่
มีรูปแบบและวิธีดำเนินการในลักษณะต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนี้ (เรณู เปียชื่อ 2538 : 89)

27.1 หีบห่อหนังสือสู่ประตูบ้าน เป็นความคิดของนายสิริ เทศประสิทธิ์ เมื่อครั้ง
ดำรงตำแหน่งศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น ได้คิดขึ้นโดยจัดหนังสือเป็นหีบห่อ ๆ ละ 10-25 เล่ม นำเข้า
ไปในหมู่บ้าน ๆ ละ 10 หีบห่อ แล้วให้แต่ละหมู่บ้านหมุนเวียนกันอ่านตามความสนใจ ใช้เวลา
ประมาณ 5-10 วัน จึงนำหีบห่อหนังสือกลับ

27.2 รถม้าเคลื่อนที่ จัดโดยผู้เชี่ยวชาญบรรณารักษ์ต่างประเทศจาก UNESCO คือ
Miss Anglemyer และ Dr. J.C. Inger Soll ที่ศูนย์กลางชมรมการศึกษาผู้ใหญ่จังหวัดอุบลราชธานี
(Thailand UNESCO Fundamental Education Centre : TUFFC) ระยะเริ่มแรกมีนักศึกษาไปฝึก
ปฏิบัติงานในหมู่บ้าน 10 หมู่บ้าน Miss Anglemyer จึงคิดรูปแบบรถม้าเทียมตู้หนังสือบรรจุ
ประมาณ 10 – 500 เล่ม เคลื่อนที่ไปบริการประชาชนในหมู่บ้านที่นักศึกษาออกไปปฏิบัติงาน
หมู่บ้านละประมาณ 7 วัน หมุนเวียนไปจนครบทุกหมู่บ้าน จึงนำหนังสือกลับคืนและจัดเปลี่ยน
หนังสือชุดใหม่ให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นหนังสือเกี่ยวกับการทำอาหาร เย็บ
ปักถักร้อยและนวนิยาย

27.3 ห้องสมุดเรือยนต์เคลื่อนที่ ริเริ่มจัดขึ้นโดยกองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญ
ศึกษา พ.ศ. 2524 มีเรือยนต์ 3 ลำ ชื่อ นางนพมาศ ธรรมจักร และสหประชาชาติ จัดบริการ
ประชาชนที่อาศัยอยู่ตามริมแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีนและแม่น้ำบางปะกง ภายในเรือจัดเป็นที่นั่ง
อ่านหนังสือ มีชั้นวางหนังสือ วารสารและหนังสือพิมพ์ มีอุปกรณ์โสตทัศนวัสดุ และมีเจ้าหน้าที่
ปฏิบัติงานในเรือ 5-6 คน

27.4 บริการเกวียนหนังสือเคลื่อนที่ จัดขึ้นที่วัดโดยพระครูเจ้าอาวาสวัดในจังหวัด
ระยอง ให้บริการโดยใช้โคเทียมเกวียนออกบริการประชาชนอย่างทั่วถึงภายในจังหวัด

27.5 ฝูงหนังสือเคลื่อนที่ คือการที่ห้องสมุดประชาชนจัดหนังสือใส่ถุง ๆ ละประมาณ
20 เล่ม นำไปบริการประชาชนตามหมู่บ้านที่เป็นเป้าหมาย

27.6 บริการหนังสือเคลื่อนที่โดยรถไฟ เป็นการจัดบริการหนังสือโดยใช้รถไฟเป็น
พาหนะ ผู้บริการในระยะเริ่มแรก คือนักศึกษาภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ วิทยาลัยครูเพชรบุรี
วิทยาลงกรณ์ ผู้ริเริ่มทดลองปฏิบัติคืออาจารย์สุชุม เฉลยทรัพย์ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน
เอกชน

27.7 บริการห้องสมุดเคลื่อนที่โดยรถสามล้อ เริ่มดำเนินการโดยบรรณารักษ์ ห้องสมุดประชาชนจังหวัดบางแห่งที่ได้รับการสนับสนุนจากเอกชนเดือนละ 150 บาท เพื่อเป็น ค่าจ้างรถสามล้อให้นำหนังสือไปบริการนอกห้องสมุด เช่น จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนภาคตะวันออกเฉียงเหนือเคยจัดบริการหนังสือเคลื่อนที่ โดยมีพระสงฆ์จัดรถสามล้อ มารับหนังสือไปบริการพระ เณร และประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย มีกำหนด 1 เดือน แล้วนำกลับมา เปลี่ยนหนังสือชุดใหม่ไปให้บริการอีก

27.8 บริการห้องสมุดเคลื่อนที่ด้วยรถศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเคลื่อนที่ โดยศูนย์ การศึกษานอกโรงเรียนบางแห่ง เช่น ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษ จะมีรถศูนย์ การเรียนรู้ชุมชนเคลื่อนที่ซึ่งภายในบรรจุหนังสือ คอมพิวเตอร์ โสตทัศนวัสดุ และอุปกรณ์สำหรับเล่น เกม ให้บรรณารักษ์นำออกบริการแก่ประชาชนตามหมู่บ้านในวาระต่าง ๆ หมุนเวียนไปจนครบทุก อำเภอ

จากการดำเนินงานห้องสมุดเคลื่อนที่ในรูปแบบต่างๆ ดังกล่าว พบว่า หลายแห่งประสบ ปัญหาคล้ายกัน จนกระทั่งบางแห่งต้องหยุดให้บริการหรือบางแห่งต้องลดปริมาณการให้บริการลง ซึ่งปัญหาที่พบ ได้แก่ หนังสือหายจำนวนมาก ขาดยานพาหนะที่จะนำหนังสือออกให้บริการ บุคลากรของห้องสมุดมีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อการจัดบริการ การบริการเคลื่อนที่บางรูปแบบ เสียค่าใช้จ่ายมากเพราะต้องใช้บุคลากรหลายฝ่ายในการปฏิบัติงาน เช่น ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าที่พัก และ อื่น ๆ ไม่คุ้มกับบริการที่ประชาชนได้รับ

สรุปได้ว่าวิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุดประชาชนอำเภอที่จะนำมาจัด กิจกรรมในการส่งเสริมการอ่าน มีรูปแบบวิธีการที่สามารถนำไปใช้ได้หลากหลายรูปแบบ แต่ละ กิจกรรมก็มีวิธีการ ขั้นตอนที่ชัดเจน รวมทั้งเทคนิคที่สามารถนำกิจกรรมไปจัดให้ประสบผลสำเร็จได้ นอกจากนั้นห้องสมุดประชาชนอำเภออาจเลือกกิจกรรมที่ตรงตามความต้องการของกลุ่ม เป้าหมาย ที่จะเข้าร่วมกิจกรรม และตามสภาพความพร้อมของห้องสมุดแต่ละแห่ง

4. ห้องสมุดประชาชนอำเภอในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ห้องสมุดเป็น แหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญในการศึกษาค้นคว้าเพื่อการเรียนรู้ ซึ่ง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้ระบุไว้โดยรวมในการปฏิรูปการเรียนรู้ในแนวทาง ต่าง ๆ ดังนี้ (รุ่ง แก้วแดง 2543 : 14 -15)

4.1 การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนแต่ละคนมีความต้องการหรือความ ถนัดไม่เหมือนกัน ห้องสมุดจึงเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เอื้อให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าเนื้อหาวิชาที่ไม่ สามารถฟังคำบรรยายจากครูได้ ในอนาคตห้องสมุดจะกลายเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญซึ่งช่วยให้

ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน เพราะการเรียนในสถานศึกษาเพียงช่วงใดช่วงหนึ่งนั้นไม่เพียงพอสำหรับโลกในยุคปัจจุบันและอนาคต

4.2. การเรียนรู้ตลอดชีวิต ในส่วนการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นส่วนสำคัญที่สุดคือ บทบาทของห้องสมุดและบทบาทของบรรณารักษ์ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้มีสาระสำคัญเกี่ยวกับวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ ดังนี้

4.2.1 มาตราที่ 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพของตน

4.2.2 มาตราที่ 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงาน การจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบรวมถึงห้องสมุดประชาชนด้วย ห้องสมุดประชาชนและห้องสมุดสถานศึกษาสามารถให้บริการเกี่ยวเนื่องกันโดยถือว่าห้องสมุดคือการบริหารของสถานศึกษา

ปัจจุบัน (พ.ศ. 2550) ห้องสมุดประชาชนอยู่ในการดูแลของสำนักบริหารงานการศึกษา นอกโรงเรียนทั่วประเทศมี 898 แห่ง แบ่งเป็น ห้องสมุดประชาชนจังหวัด 73 แห่ง ห้องสมุดประชาชน "เฉลิมราชกุมารี" 80 แห่ง ห้องสมุดประชาชนอำเภอ 690 แห่ง ห้องสมุดประชาชนตำบล 54 แห่ง หอสมุดรชมังคลาภิเษกวังไกลกังวล 1 แห่ง โดยมีบทบาทหน้าที่ให้บริการประชาชนด้านแหล่งทรัพยากรทางการเรียนรู้ประเภทต่างๆ ของชุมชน สำหรับในเขตภาคตะวันออก มีจำนวนห้องสมุดประชาชนประเภทต่าง ๆ ดังนี้

ที่	จังหวัด	ห้องสมุดประชาชน "เฉลิมราชกุมารี"	ห้องสมุด ประชาชนจังหวัด	ห้องสมุด ประชาชนอำเภอ
1.	จันทบุรี	-	1	9
2.	ฉะเชิงเทรา	1	1	9
3.	ชลบุรี	2	1	7
4.	ตราด	1	1	2
5.	นครนายก	2	1	4
6.	ปราจีนบุรี	1	1	3
7.	ระยอง	1	1	6
8.	สมุทรปราการ	-	1	5
9.	สระแก้ว	-	1	8
	รวม	8	9	53

ที่มา : ทำเนียบรายชื่อห้องสมุดประชาชนทั่วประเทศ (เดือนพฤษภาคม 2550)

4.1 สภาพการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนอำเภอ ในเขตภาคตะวันออก

พิสมัย หลงเจริญ (2549 : 49 – 50) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนอำเภอ ในเขตภาคตะวันออก ดังนี้

1) ด้านสถานที่ตั้ง/อาคารสถานที่ ห้องสมุดประชาชนอำเภอส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตชุมชน การคมนาคมสะดวก สภาพอาคารเป็นเอกเทศ มีแสงสว่างเพียงพอต่อการศึกษาค้นคว้า

2) ด้านบุคลากร ห้องสมุดประชาชนอำเภอ ส่วนใหญ่มีบุคลากรที่ปฏิบัติงานในห้องสมุด จำนวน 1 คน ส่วนใหญ่เป็นตำแหน่งเจ้าหน้าที่ห้องสมุด นักการภารโรงและบรรณารักษ์ตามลำดับ ในด้านวุฒิการศึกษาของบุคลากร ตำแหน่งบรรณารักษ์ส่วนใหญ่จบระดับปริญญาตรี สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ส่วนตำแหน่งเจ้าหน้าที่ห้องสมุด จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาอื่น ๆ และนักการภารโรงจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

3) ด้านการบริการและการจัดกิจกรรมห้องสมุด ห้องสมุดประชาชนอำเภอส่วนใหญ่ เปิดให้บริการทุกวัน เวลา 08.30 น. – 16.30 น. หยุดวันนักขัตฤกษ์ ผู้ให้บริการเป็นประชาชนทั่วไป โดยไม่ได้จัดบริการสารสนเทศสำหรับผู้พิการ มีการจัดตั้งคณะกรรมการห้องสมุด มีการนำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ระบบอัตโนมัติมาใช้ในการงานห้องสมุดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่ได้จัดทำบัตรรายการและตรวจนับวารสารเพื่อให้บริการ มีการขอมหนังสือที่ชำรุด ในด้านการจัดกิจกรรม

ส่วนใหญ่จัดกิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ และกิจกรรมการประกวดวาดภาพระบายสี

4) ด้านวัสดุ ครุภัณฑ์ ส่วนใหญ่มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในห้องสมุดได้อย่างเหมาะสม มีตู้หรือชั้นหนังสือเหมาะสมกับการใช้งาน มีเก้าอี้สำหรับอ่านหนังสือเหมาะสมกับการให้บริการ มีวัสดุอุปกรณ์ในการซ่อมหนังสือที่พอเพียง และห้องสมุดส่วนใหญ่ไม่มีวัสดุ อุปกรณ์สำหรับให้บริการแก่ผู้พิการ

5) ด้านสภาพในปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็น มีความแตกต่างกันมากที่สุด ในด้านหนังสือที่มีให้บริการ รองลงมาคือคอมพิวเตอร์ให้บริการอินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์สำหรับใช้ปฏิบัติงาน หนังสือพิมพ์ภาษาไทย ชั่วคราวเครื่องรับโทรทัศน์ งบประมาณจัดซื้อสื่อสารสนเทศ ใต้ทำงานสำหรับเจ้าหน้าที่ จำนวนบุคลากรห้องสมุด เครื่องปรับอากาศและงบประมาณค่าสาธารณูปโภค ตามลำดับ สำหรับการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชนอำเภอ ตามสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมีค่ามากกว่าสภาพที่ควรจะเป็น คือ จำนวนหนังสือพิมพ์ภาษาต่างประเทศ

สรุปได้ว่า สภาพการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนอำเภอ ในเขตภาคตะวันออก ด้านอาคารสถานที่ ส่วนใหญ่อยู่ในเขตชุมชน มีอาคารเป็นเอกเทศ ส่วนบุคลากร จะมีแห่งละ 1 คน ส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ห้องสมุด ซึ่งจบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาอื่น ๆ ด้านบริการและ กิจกรรม จะเปิดให้บริการทุกวัน หยุดวันนักขัตฤกษ์ มีการนำโปรแกรมคอมพิวเตอร์มาใช้ในการดำเนินงาน ส่วนกิจกรรมจะจัดกิจกรรมวันเด็กแห่งชาติ และกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ และ วัสดุ ครุภัณฑ์ มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในห้องสมุดค่อนข้างเหมาะสม

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของห้องสมุดทั้งในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ดังนี้

5.1 งานวิจัยในประเทศ มีผู้ศึกษาวิจัยในด้านต่างๆ ได้ดังนี้

อภิรักษ์ สวัสดิ์พงษ์ (2531 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ของครูบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่ครูบรรณารักษ์จัดให้นักเรียนมีทั้งหมด 11 กิจกรรม แต่กิจกรรมที่ครูบรรณารักษ์ส่วนใหญ่นิยมจัดให้นักเรียนมี 4 กิจกรรม คือ การเล่นเกม การเล่าเรื่องจากหนังสือ การแนะนำหนังสือ และการอ่านหนังสือให้ฟัง

สมมิตร สรรพอำไพ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการห้องสมุดประชาชน “เฉลิมราชกุมารี” ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า

ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการห้องสมุด ด้านการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ด้านการจัดการศึกษา นอกโรงเรียน และด้านการจัดศูนย์ข้อมูลชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย ส่วนผู้ให้บริการห้องสมุดที่มีเพศ ต่างกันมีความพึงพอใจต่อบริการห้องสมุดโดยรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้ให้บริการที่มีอายุต่างกัน มีความพึงพอใจต่อบริการห้องสมุดแตกต่างกัน

ดวงพร พวงเพชร (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมนิสัยรักการ อ่านจากครอบครัวของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนได้รับการส่งเสริมการอ่านจากครอบครัวโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ เป็นผลจาก นักเรียนส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่กับบิดามารดา ซึ่งส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ (ระดับ ประถมศึกษา) และมีรายได้ค่อนข้างต่ำ

พรพิมล แซ่เอี้ย (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการของสมาชิก ที่มีต่อห้องสมุดประชาชนสังกัดศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกห้องสมุดต้องการให้ห้องสมุดเปิดบริการทุกวัน บริการสืบค้นหนังสือด้วยคอมพิวเตอร์ และ ต้องการให้มีเครื่องคอมพิวเตอร์บริการผู้ใช้

ณัฐชยา เอี่ยมอู่ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจต่อการ ใช้บริการห้องสมุดประชาชนของนักศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ วิธีเรียนทางไกล ศูนย์บริการ การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาโดยส่วนรวมมี ความพึงพอใจต่อการใช้บริการห้องสมุดประชาชนใน 5 ด้านอยู่ในระดับมาก คือ ด้านการจัดกิจกรรม และนิทรรศการ ด้านการบริการหนังสือและสื่อทัศนศึกษา ด้านอาคารสถานที่ ด้านการบริการ ของเจ้าหน้าที่และด้านการจัดศูนย์ข้อมูลชุมชน นักศึกษาที่มีเพศ ระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับ ความพึงพอใจต่อการใช้บริการห้องสมุดประชาชนโดยรวมแตกต่างกัน

ชลพิชา ดังก้อง (2548: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการศึกษาตาม อัธยาศัยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุต้องการให้ ห้องสมุดประชาชน จัดกิจกรรมให้บริการโดยใช้รูปแบบจัดมุมให้ความรู้ผู้สูงโดยเฉพาะ จัดนิทรรศการ และห้องสมุดเคลื่อนที่ และจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกับบุคคลในวัยต่าง ๆ เป็นประจำ สม่ำเสมอ ควรจัดทัศนศึกษาเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ โดยจัดเดินทางท่องเที่ยวและศึกษาสถานที่ต่าง ๆ ในลักษณะไป - กลับ 1 วันส่วนการนำเสนอสื่อความรู้โดยผ่านวิทยุหรือโทรทัศน์ ควรจัดในช่วง 1-3 ทุ่ม หรือ 6.00 – 9.00 น. ใช้เวลาประมาณ 30 นาที

หนึ่งนิรามิษ วรรณมรย์ (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการจัดกิจกรรม ส่งเสริมการอ่านของห้องสมุดประชาชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ห้องสมุด

ประชาชนในตัวอาคารห้องสมุดประชาชนเป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง ส่วนใหญ่ใช้เวลา 1 วันทำการ (7-8 ชั่วโมง) และปัจจัยที่สำคัญที่สุดต่อการกำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านคือ รูปแบบและเนื้อหาของกิจกรรมส่งเสริมการอ่านที่จัด รูปแบบกิจกรรมที่จัดมากที่สุดคือ การจัดนิทรรศการ รองลงมาคือ ห้องสมุดเคลื่อนที่ และการแนะนำหนังสือ ตามลำดับ

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าว สรุปได้ว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านส่วนใหญ่จัดกิจกรรมที่เคยจัดแบบเดิม อาจมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดกิจกรรมและนำมาใช้ในการให้บริการเพื่อให้ทันยุคทันเหตุการณ์ และจัดกิจกรรมในห้องสมุดประชาชน ส่วนความพึงพอใจของผู้ใช้บริการอยู่ในระดับปานกลาง รวมทั้งความแตกต่างด้าน เพศ อายุ การศึกษา มีผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ

5.2 งานวิจัยในต่างประเทศ มีการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่านและการส่งเสริมการอ่าน ดังนี้

ลิว (Liu, 1992 : 42-43) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านซึ่งประกอบด้วย ภูมิหลังทางครอบครัว การกระตุ้นจากครอบครัว เวลาที่ใช้สำหรับการอ่านและลักษณะทางจิตสังคม ได้แก่ ความวิตกกังวล มโนทัศน์แห่งตน ความเชื่ออำนาจในตนและแรงจูงใจในการเรียน โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนระดับไฮสคูล เป็นชาย 846 คน เป็นหญิง 1,003 คน ผลการวิจัย พบว่า ภูมิหลังทางครอบครัว มโนทัศน์แห่งตน ความเชื่ออำนาจในตนและเวลาที่ใช้สำหรับการอ่านมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการอ่าน แต่ทั้งสองตัวแปรมีความสัมพันธ์กับเวลาที่ใช้สำหรับการอ่าน ส่วนความวิตกกังวลมีความสัมพันธ์ทางลบกับความสามารถในการอ่าน

ลี (Lee, 1992 : 405-409) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทางครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับการอ่านซึ่งมีผลต่อพัฒนาการของการอ่านออกเขียนได้ของเด็ก กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ปกครองของเด็กระดับอนุบาล จำนวน 45 คน และระดับประถมศึกษา จำนวน 40 คน ผลการวิจัยพบว่า บิดามารดาของเด็กทั้งสองกลุ่มให้การสนับสนุนเด็กแตกต่างกันตามระดับชั้นเรียน โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงความสามารถในการอ่าน ซึ่งเมื่อแบ่งเด็กออกตามคะแนนความสามารถในการอ่านพบว่า บิดามารดาของเด็กทั้งสองกลุ่มที่มีความสามารถในการอ่านสูงเป็นผู้สนับสนุนการอ่านให้กับเด็กมากกว่าบิดามารดาของเด็กที่มีความสามารถในการอ่านต่ำ นอกจากนี้ยังพบว่า สภาพแวดล้อมทางครอบครัวมีความสัมพันธ์กับคะแนนการอ่านและการเขียนของเด็ก โดยเด็กอนุบาลที่อ่านได้ดีกว่าจะมีบุคคลใกล้ชิดที่ชอบอ่าน มีอุปกรณ์ที่สนับสนุนการอ่าน ส่วนเด็กระดับ

ประณการศึกษาที่อ่านได้ดีมีความสนใจในการอ่าน มีบิดามารดาเป็นผู้ฟังเด็กอ่านบ่อยครั้ง หรือมีบิดามารดาที่เอาใจใส่ต่อการอ่านของเด็ก

สเตลเทนแคมป์ (Steltenkamp, 1992 : 61-65) ศึกษาทัศนคติและนิสัยการอ่านของนักเรียนระดับไฮสคูล โดยศึกษาเกี่ยวกับสิ่งที่อ่าน ความพอใจ สภาพแวดล้อมจากครอบครัว เพื่อน และโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีการอ่านสิ่งพิมพ์อยู่ในระดับมาก โดยอ่านนิตยสารมากที่สุด นักเรียนที่อ่านมากเป็นผู้ชอบอ่านและได้รับการส่งเสริมการอ่านจากที่บ้าน นักเรียนเหล่านี้อยู่ในสภาพแวดล้อมของเพื่อน ๆ ที่ชอบอ่าน และความสนใจในการอ่านขึ้นอยู่กับประเภทของหนังสือและความนิยมของเพื่อน และประสบการณ์ในการอ่านร่วมกับครอบครัว และเพื่อนมีส่วนช่วยให้นักเรียนปรับตัวในเรื่องความต้องการอ่านในห้องเรียนด้วย

โบลท์ (Bolt, 1992 : 15-22) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการเลือกหนังสือมาไว้ในบ้าน ระดับการศึกษาของบิดามารดา ที่ตั้งของโรงเรียน (ในเมืองและชนบท) ระดับชั้นเรียน เพศ และอายุ ที่มีต่อความสามารถในการอ่านของนักเรียน นอกจากนั้นยังศึกษาไปถึงตัวแปรจากทางครอบครัวในด้านนิสัยรักการอ่านของบิดามารดา พี่เลี้ยง ความคาดหวังของบิดามารดา การใช้เวลาว่างในการอ่านของเด็ก การมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม กิจกรรมเสริมหลักสูตรของเด็ก การเข้าถึงและการใช้วัสดุในการอ่าน ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของบิดามารดามีผลต่อพัฒนาการในการอ่านของเด็ก และความสามารถในการอ่านเกิดจากการเห็นความสำคัญและการส่งเสริมการอ่านของครอบครัว

ดิจิโวนนา (Digiovanna, 1997 : 1-10) ศึกษาความสำคัญของการอ่านเพื่อการบันเทิงอย่างเสรี และผลกระทบของการอ่านต่อแรงจูงใจในการอ่าน ทัศนคติต่อการอ่านและความสามารถในการอ่านของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับเกรด 3 5 และ 7 รวมทั้งผู้ปกครองของเด็กเหล่านี้ วิธีการศึกษาเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยให้ผู้ปกครองของเด็กตอบแบบสอบถาม ให้ครูสังเกตการณ์ และใช้คะแนนจากแบบทดสอบมาตรฐานที่ทดสอบถึงทัศนคติของนักเรียน ระยะเวลาที่ใช้ในการอ่านเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ และความสามารถในการอ่านแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่มีความสามารถในการอ่านระดับสูง กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มที่มีความสามารถในการอ่านระดับปานกลาง และกลุ่มที่สามมีความสามารถในการอ่านระดับต่ำ ผลการศึกษาพบว่ามี ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่าง กลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม

จากการศึกษางานวิจัยดังกล่าว สรุปได้ว่า การส่งเสริมการอ่านต้องคำนึงถึงความสนใจในการอ่านของคนในแต่ละวัย รวมทั้งข้อแตกต่างกันในด้านเพศ อายุ การศึกษา และสิ่งแวดล้อมก็มีผลต่อความสนใจและความต้องการในการอ่าน ซึ่งจะต้องส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง